

2025 tavasz

MADÁRTÁVLAT

■ ÉV MADARA

4 A 2025. év madara: a bőjti réce

■ ÉV KÉTÉLTÚJE

8 Felül rücskös, alul sárga

■ MADÁRTAN

11 A mezei veréb a legváltozatosabb helyeken fészkelő madarunk

■ MEGEMLÉKEZÉS

27 Ujhelyi Péter

■ HÍREK

30 MME hírek – 2024. október–december

■ MADÁRGYŰRÜZÉS

37 Érdekes madármegkerülések

■ MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

41 Érdekes madárfészkelések

■ FAUNISZTIKA

44 Érdekes madármegfigyelések

■ MADÁRVÉDELEM

18 Terjeszkedő üvegfelületek: megannyi veszély és ami emögött van

■ CSIPOGÓ

23 A bőjti réce lett az idei év madara!

MADÁRTÁVLAT – madártani és természetvédelmi folyóirat

XXXII. évf. 1. szám, ár: 890 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

KIADJA: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet „A madárbarát Magyarorszáért!”

1121 Budapest, Költő utca 21., Tel.: (06-1) 275-6247 · Fax: (06-1) 275-6267 · www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ: Orbán Zoltán

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: Schmidt Egon 1994–1995

KORÁBBI FŐSZERKESZTŐK: Péchy Tamás 1996–2004; Ujhelyi Péter 2004–2011, 2013–2018; Orbán Zoltán 2012, 2018–

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Halmos Gergő, Haraszthy László, Orbán Zoltán, Vásony Petra

NYELVI KORREKTOR: Szűcs Katalin

TERVEZÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Kitaibel Bt.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS: Bányai Lászlóné és Skrionya Barbara

FELELŐS KIADÓ: Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS: EPC Nyomda – Budaörs

FELELŐS VEZETŐ: Mészáros László ügyvezető

ISSN 1217-7156

A címlapon: bőjti récék (grafika: Zsoldos Márton és Kókay Szabolcs [repülő madarak])

Fotó: Borsányi András

BÚCSÚ

Nehéz a szívem. Búcsúznom kell valakitől, akitől nem tudtam elbúcsúzni. Elhunyt Ujhelyi Péter, aki 15 éven keresztül ezt a lapot is szerkesztette. A lap hasábjain részletesen megemlékezünk róla, de ez a búcsú legtöbbszörünknek nemcsak kötelező, hanem mélyen személyes is. Nekem is.

Az úgy kezdődött, hogy egyetemistaként témavezetőm, mentorom, dr. Csörgő Tibor szobájában ültem, és a számítógépen dolgoztam az ócsai madárgyűrzési adatbázison, amikor bejött hozzá egy lendületes fiatal ember, akivel egy hosszú sorozat, a későbbi *Élővilág* madaras részeitől egyeztettek hatalmas lelkesedéssel. Mutogatták a terveket, mintaoldalakat, és kirajzolódott egy fantasztikus kiadvány képe. Utána volt alkalmam még sokszor végigkövetni, hogy hogyan formálódna, majd milyen hihetetlen tempóban jelennek meg a fantasztikus számok kéthetente. Később már az MME munkatársa voltam, amikor 2003-ban az egyesület 30 éves évfordulójára való készülődés során felmerült, hogy jó lenne egy profi szerkesztővel megújítani az egyesület lapját, a *Madártávlatot*. Gondolkodás nélkül mondtam, hogy én tudok valakit, aki erre képes lenne, és mindjárt fel is hívom, ha kell.

Hát fel is hívtam. Először meglepődött, hogy mire is kérem, de aztán lelkesé vált. Pár nap múlva találkoztunk, és már kész tervekkel érkezett, amelyeket később az MME vezetőségének

is bemutatott, akiket azonnal le is vett a lábukról. Így kezdődött és utána 15 évig tartott a közös munka, amely nemcsak a lap megújulását, hanem később a *Magyar madárvonulási atlasz* megszületését is jelentette, amelyet közösen terveztünk meg, és közösen csináltuk végig ezt az igen komoly munkát, amely szerintem nagyon színvonalas eredményt hozott. Péter zsenijéből és játékoságából a kollégák megemlékezése sokat visszaad. Sok vitánk volt, ha határidőkről volt szó, de szinte semmi, ha szakmai tartalomról. Sokszor húzott azzal, hogy felhívott, és valami katasztrófa-helyzettel állt elő, hogy mi miért nem lesz meg, ilyenkor én csak hümmögtem és mondtam, hogy hogyan fogjuk megoldani. Nem tudott kihozni a sodromból, és egymás ellentétéként jól működünk együtt hosszú ideig.

Az elmúlt években sajnos a közös munka egyre nehezebbé, majd lehetetlenné vált. Pétert betegsége egyre inkább legyűrte. Sokan próbáltunk segíteni rajta, de nem jártunk sikerrel. Péter elment, a közös munkával eltöltött évek szép emléke megmarad, de az érzés is, hogy talán tehettem volna többet is. Nehéz a szívem. Péter, találj nyugalomra! Búcsúzom.

Halmos Gergő
ügyvezető igazgató

A 2025. év madara: A BÖJTI RÉCE

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 1979-ben indította el Az év madara programját. Egyesületünk ezzel nem csupán egy-egy adott madárfajt szeretne alaposabban megismertetni a lakossággal, de az adott fajt vagy fajcsoportot érintő természetvédelmi problémákra is nagyobb hangsúllyal szeretnénk felhívni a figyelmet. A 2025. év madaráról szóló lakossági szavazást a kanalas és nyíl farkú récével szemben fölényes győzelemmel a böjti réce nyerte.

E szavazásnak természetesen nincs valódi tétje. Különösen igaz ez a 2025. év madara esetében, hiszen a lakossági szavazásra jelölt három récefajnak nem csupán életmódja és élőhelyigénye nagyon hasonló, de mindhárom récénk állományát ugyanazok a veszélyeztető tényezők fenyegetik. Ezért ha a böjti récét érintő természetvédelmi problémákat sikerül a társadalom minél szélesebb körével megismertetnünk, ennek előnyeiből nemcsak a szavazás további jelöltjei, de a vizes élőhelyek más életközösségei is részesülnek. Ezért ismerjük hát meg jobban a 2025. év madarát, a böjti récét!

RENDSZERTAN

A böjti réce (*Spatula querquedula*) első tudományos leírása Carl von Linné svéd természettudós nevéhez köthető, aki a *Systema Naturae* című rendszertani alpművének 1758-ban megjelent 10. kiadásában az *Anas querquedula* tudományos nevet adta a fajnak. Ezt az elnevezést egészen a közelmúltig használta a taxonómia. Egy 2009-es molekuláris filogenetikai vizsgálat azonban megállapította, hogy az *Anas* nemzetség nem egy monofiletikusnak tekinthető rendszertani csoport, ezért 2017-ben az addigi *Anas* nembe sorolt récefajokat négy külön monofiletikus – vagyis egyazon rendszertani őstől leszármazott fajokat magába foglaló – nemzetségbe osztották. Ekkor a böjti réce a kanalas récével és további nyolc rokon récefajjal együtt a

Hím böjti réce (fotó: Simay Gábor)

Spatula nemzetségbe került. A böjti réce monotipikus faj, vagyis az elterjedési területén található egyes populációk rendszertani szempontból nem különülnek el alfaji szinten.

MEGJELENÉS

A böjti réce az egyik legkisebb termetű, a csörgő récénél alig nagyobb récefajunk. A nászruhás hímek feje és melle sötétbarna, melytől feltűnően elüt a tarkó oldalára sarló alakban lehúzódó fehér szemöldöksáv. A test oldala világosszürke, hegyes válltollai kontrasztos fekete-fehér színezetűek. Felső szárnyfedői fakó kékeszürkék. A fehér has határozott vonalban válik el a sötét mellétől, ez a világos felső szárnyfedőkkel együtt röptében is jól megfigyelhető.

A tojó egyszerű barnás színezetű, nagyon hasonlít a csörgő réce tojójára. Azonban a világos szemöldöksáv, a sötét szem-sáv és a csörtő világos foltja miatt a feje sokkal mintázottabb benyomást kelt. A nyugalmi tollazatú hím kinézete hasonlít a tojóéhoz, azonban a világos felső szárnyfedők ebben az időszakban is megmaradnak.

Egy tipikus böjti réce-fészkelőhely (fotó: Csibrány Balázs)

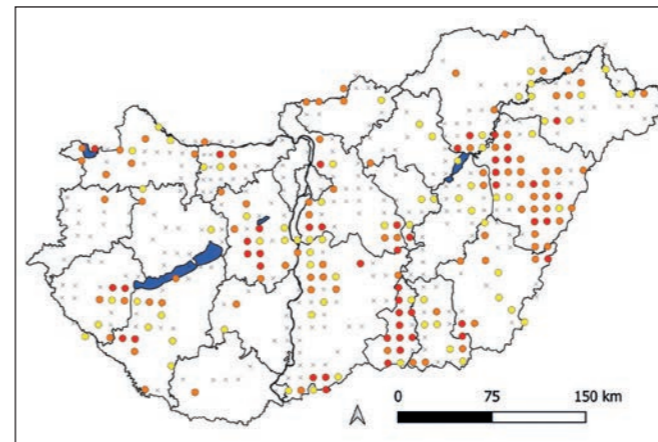

Tojó böjti réce két hím társaságában (fotó: Simay Gábor)

Böjti réce tojásos fészkelája (fotó: Haraszthy László)

A hím jellegzetes, pergő „prrrrrrrer” nászhangja összetéveszthetetlen, leginkább ahhoz hasonlítható, mint amikor a körmünkkel dörzsöljük végig egy fésű fogait. A faj tudományos nevében szereplő *querquedula* is a hím jellegzetes hangjára utal. A tojók csak halk „ga, ga-ga, ga” orrhangot és egy gyenge, rövid, magas gágogást hallatnak.

A böjti réce hazai ismert elterjedése 2014–2024 között (piros kör: biztos fészkelés; narancssárga kör: valószínű fészkelés; citromsárga kör: lehetséges fészkelés; fekete x: csak átvonulól)

ELTERJEDÉS

A böjti réce az úgynevezett palearktikus faunatípusba tartozik, vagyis költőterülete Euráziára korlátozódik. Délnyugat-Angliától egészen a Csendes-óceánig fészkel, legnagyobb sűrűségben az európai lomb- és elegyes erdők övezetében, illetve az ázsiai erdőssztyepp- és sztyepprégióban található költő állománya. Az elmúlt három évtizedben – feltehetően a klímaváltozás hatására – európai elterjedési területe enyhén észak felé tolódott. Dél-Európában visszaszorult, a Brit-szigeteken ellenben számottevően növekedett költő állománya. Valószínűleg hasonló északi irányú eltolódás lehet jellemző az oroszországi költő állomány esetében is.

ÉLŐHELY

Hazánkban elsősorban a természetes vagy természetközeli állapotú vizes élőhelyeken – leginkább szikes tavakon és mocsarakban – költ, de időszakos elöntéseken, nagyobb belvízfoltokon és kubikgödrökben is megtelepszik. Előnyben részesíti a sekélyebb vizű, jelentősebb part menti növényzettel rendelkező vizes élőhelyeket, ahol a tavasszal felhívó vegetáció a fészken ülő és a fiókákat vezető madarak számára is megfelelő takarást biztosít. Vonulás közben mesterséges halastavainkat is nagyobb számban keresi fel, itt azonban költése kevésbé jellemző, leginkább a leengedett vagy félig feltöltött, mozaikosan növényzettel is rendelkező tavakra korlátozódik.

A magyarországi költő állomány nagyobb része az Alföldön található. Legjellemzőbb fészkelőhelyei a Hortobágy, a Bihari-sík, a Kiskunság, a Dunamenti-sík, a Mezőség, illetve a Csanádi-puszták térségében található szikes tavak és mocsárterek. Emellett a kalföldi Fertő-táj, a Kis-Balaton térsége, az Ipoly-völgy, illetve a Dunántúl egyéb, alföldi jellegű vizes élőhelyei számítnak fontosabb fészkelőhelynek a böjti réce számára.

TÁPLÁLKOZÁS

A böjti réce az úgynevezett úszórécek közé tartozik, vagyis táplálékát – a bukárcékkal ellentétben – a víz felszínén úszva szedi össze. Leginkább csak a vízfelszín szürcsöl vagy csupán a fejét mártja a víz alá, a tótágast állás – sok úszóréccével ellentétben – kevésbé jellemző rá. Táplálékát elsősorban magok, zöld növényi hajtások és gerinctelenek alkotják.

SZAPORODÁS

A böjti récek áprilisban, feltűnő nászrepüléssel kezdik a költési időszakot. Ekkor a hímek sokat hallatják jellegzetes hangjukat, miközben gyakran többedmagukkal kergetnek egy-egy kiszemelt tojót. A fészket mindig a szárazulatra, a vízpart melletti – de attól akár több száz méterre található – mélyedésbe rakja a tojó, jellemzően magasabb növényzet közé rejtve. A fészket pihetollaival vastagon kibéleli, szabályos fészkekbölcsőt alakítva ki. A tojásrakás május első felében történik, fészkelája 6-14 világos, mintázatlan tojásból áll. A tojó csak az utolsó tojás lerakása után kezd kotlani. A hím a kotlás elején még gyakran tartózkodik a fészkek közelében, később azonban elhagyja a tojót.

A fiókák mintegy 23 nap után kelnek ki. A récékre jellemzően fészekhagyók, kikelésük és felszáradásuk után a tojó rögtön a vízhez vezeti őket, ahol már ekkor önállóan táplálkoznak. Röpképességüket 35–40 napos korukra érik el. A böjti réce évente egyszer költ, de a fészkelaj korai pusztulása esetén gyakran kezd pótköltésbe.

Böjti récék (fotó: Mészáros Csaba)

VONULÁS

A böjti réce vonuló madárfaj. Az első példányok már február végén megjelennek hazánkban, a tavaszi vonulás március végén tetőzik. A költési időszakot követően augusztusban már elkezdődik a gyülekezési időszak, a madarak nagy része szeptemberben már el is hagyja a Kárpát-medencét. Októberben már csak ritkán figyelhetünk meg böjti récét Magyarországon.

A faj telelőterületei az afrikai Száhel övezetben, az Indiai-szubkontinensen és Délkelet-Ázsiában található. Az európai állomány jellemzően Nyugat-Afrikában tel, a kelet-európai költő állomány jelentős része a Kárpát-medencén keresztül vonul. A Magyarországon gyűrűvel jelölt példányokról eddig Szenegálból, Líbiából, Franciaországból, Olaszországból, Törökországból, Fehéroroszországból és Oroszországból van megkerülési adat. Hazánkban eddig Szenegálban, Maliban, Franciaországban, Angliában, Hollandiában, Csehországban, Lettországon és Oroszországban jelölt példányok kerültek kézre.

A böjti réce a kubikgödrök egyik fészkelő madara (fotó: Orbán Zoltán)

Bőséges téli és tavaszi csapadék esetén a belvizes területek is megfelelő költőhelyet jelentenek a böjti récének (fotó: Orbán Zoltán)

ÁLLOMÁNYNAGYSÁG

A böjti réce világállományát egy évtizede mintegy 2,6–2,8 millió példányra becsülte a szakirodalom (Wetlands International 2015). Az európai költő állományt körülbelül 681–920 ezer példányra teszik (BirdLife International 2021). A Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) úgynevezett vörös listáján a böjti réce világállománya és európai állománya egyelőre a nem fenyegetett (least concern) fajok kategóriájába tartozik, azonban az Európai Unió területén költő populációt már a sérülékeny (vulnerable) fajok között tartják számon. Az ismert adatok alapján mind az európai, mind a világállomány határozott csökkenést mutat.

Magyarországon egy évszázada a böjti réce – vagy felelő réce, ahogy az akkori vadásznyelv hívta – még a harmadik leggyakrabban vadászott récefajnak számított. Ehhez képest az 1990-es években 1200–1500 pár, míg a 2013–2018 közötti felmérések alapján már csak 500–700 pár (Magyarország madáratlasza 2021) becsülték a hazai költő állományt.

VÉDELMI HELYZET

Magyarországon a böjti réce egészen 2004-ig szerepelt a vadászható récefajok között, ekkor a hazai költő állomány gyors csökkenése miatt a magyar vadászati törvény beszüntette a faj vadászatát. 2008-tól a védett, 2012-től már a fokozottan védett fajok között tartjuk számon, pénzben kifejezett természetvédelmi értéke 100 000 Ft.

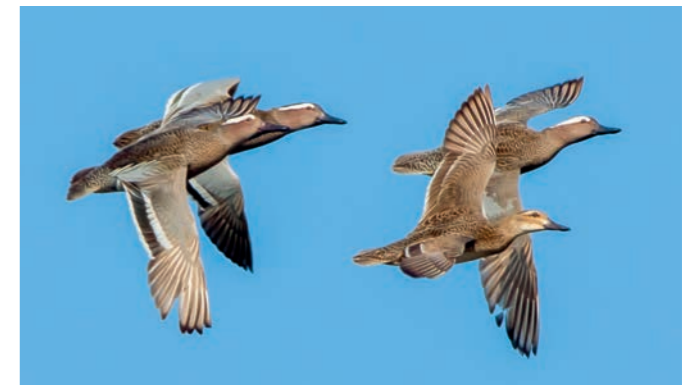
A böjti réce olyan nemzetközi egyezmények oltalma alatt áll, mint az Európai Unió madárvédelmi irányelve, az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről szóló berni egyezmény, a vándorló vadon élő állatfajok védelméről szóló bonni egyezmény vagy az ez utóbbi keretrendszere alapján 1995-ben létrehozott, az afrikai-eurázsiai vándorló vízimadarak védelméről szóló megállapodás (AEWA). E megállapodás 1999-ben lépett hatályba, hazánk pedig 2002-ben csatlakozott hozzá, melyet a 2003. évi XXXIII. törvény hirdetett ki.

VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK

Bár az Európai Unió területén a böjti réce jogi védettsége jobban megalapozott, a kelet-európai költő állományt még napjainkban is fenyegeti az aránytalanul nagy vadászati nyomás. Két évtizede mintegy félmillió példány fölé becsülték az Európa területén éves szinten leölt madarak mennyiségét, a kelet-európai és nyugat-szibériai költő állomány vonulása szempontjából fontos fekete-tengeri és Kaszpi-tengeri régió pedig még napjainkban is népszerű helyszíne a vízimadarak vadászatának. Az európai költő állomány afrikai telelőterületein szintén komoly veszélyeztető tényező a vadászat, különösen az aszályos években.

Csapadék hiányában a szikes mélyedések és tavak, a székek is szárazon maradnak (fotó: Orbán Zoltán)

Repülő böjti récék (fotó: Mészáros Csaba)

A böjti réce költőterületein emellett további problémát jelent a behurcolt és egyes őshonos fészekpredátorok elszaporodott állománya. Magyarországon leginkább a borz, a róka és a vaddisznó kártétele tizedeli nemcsak a böjti réce, de számos más madárfaj tojásos és fiókás fészekalját. Ezért természetvédelmi szempontból elengedhetetlen e fészekpredátorok állományának folyamatos szabályozása.

A böjti réce – és általában minden vízimadár – szempontjából legfontosabb veszélyeztető tényező azonban a megfelelő vizes élőhelyek leromlása és eltűnése. Hazánkban nemcsak a klímaváltozás okozta egyenlőtlen csapadéeloszlás sújtja ezeket az értékes ökoszisztémákat, hanem a múlt században kialakított, sok ezer kilométernyi belvizevezető csatorna-rendszer szárító hatása is. Nemcsak természeti értékeink, de saját mezőgazdaságunk szempontjából is elengedhetetlen, hogy a jövőben képesek legyünk megtartani csapadékvizeinket és a folyóink áradásakor érkező többletvíz mennyiségét.

MONITORING

Kézenfekvő a kérdés, hogy milyen módon segíthetik tagtársaink ennek az elegáns récefajnak a védelmét. Talán a legfontosabb, hogy minél pontosabb adatokkal rendelkezünk a böjti réce hazai költő állományáról. Az MME Vízimadár-védelmi Szakosztálya a 2025-ös évben kiemelten kíván foglalkozni a faj monitoringjával, amely során nemcsak a fészkelő párok felmérésére, de a költésre alkalmas vizes élőhelyek feltérképezésére és nyomon követésére is nagyobb hangsúlyt szeretnénk fektetni.

Ezért mindenkit arra biztatunk, hogy ha lakóhelye környékén ismer olyan vizes élőhelyeket, ahol a böjti réce előfordul a tavaszi vonulási időszak során, lehetőség szerint a későbbiekben is kísérje figyelemmel a területet az esetlegesen megmaradó költő párok nyomon követése miatt. A böjti réce életmódja miatt kicsi az esély a fiókáit vezetőgető szülő megpillantására, de már a felnőtt madarak – különösen a magányosan mozgó hímek, az úgynevezett órgácsérok – májusi és júniusi hónapokban történő jelenléte is sokatmondó lehet.

A megfigyelések rögzítésére legegyszerűbben a Madáratlasz program webes felületén (map.mme.hu) vagy a Turdus mobiltelefonos applikáción keresztül van lehetőség, de a felmérőazonosítóval nem rendelkező tagtársainktól szakosztályunk e-mail-címére (vvsz@mme.hu) is örömmel várunk minden adatot nemcsak a böjti réce feltételezett költéséről, de a költésre alkalmas vizes területeken megfigyelt más vízimadárfajok fészkelési adatairól is.

FELÜL RÜCSKÖS, ALUL SÁRGA

– 2025-ben a sárgahasú unka az év kétéltúje –

↑ A sárgahasú unka tipikus élőhelye (fotó: Vörös Judit)

A sárgahasú unkával leginkább a közép-hegységeinkben kirándulva találkozhatunk. Gyakran megesik, hogy a távolról jelentéktelennek és élettelennek tűnő erdei tócsák közelebről szemlélve hirtelen megelevenednek, felszínüket addig észrevétlen, apró békák lábtempói fodrozzák.

Pupillája jellegzetesen szív alakú, bőrén hegyes szaruszemölcsök találhatóak (fotó: Babocsay Gergely)

Habár felülről nézve inkább csak a hátuk unalmasnak tűnő rejtőszínezete látszik, az egyszerűség csalóka. Hasuk pompás színét szemérmesen elrejtik, és a ragadozók elriasztására tartogatják. Sajnálatos módon, a sárgahasú unka magyarországi fennmaradása több tényező miatt is veszélyben forog, nem véletlenül választotta az MME Kétéltú- és Hüllővédelmi Szakosztálya 2025-re az év kétéltújének.

HEGYLAKÓ

A sárgahasú unka főként Közép- és Dél-Európa hegyvidékeinek lakója. Összefüggő elterjedése Németországtól Svájcban, Északkelet-Olaszországon és a Balkánon keresztül a Kárpátokig terjed. A faj elterjedési területének nagy részén a törzsalak, a *Bombina variegata variegata* (LINNAEUS, 1758) fordul elő, viszont Dalmáciában a még sárgább hasú *B. v. kolombatovici* (BEDRIAGA, 1890) él, míg a *B. v. scabra* (MÜLLER, 1940) a Balkán-félsziget délebbi részén honos. A törzsalak elszigetelt populációkkal van jelen Magyarországon, Luxemburgban, Hollandiában és Franciaországban. Közép-Európában, Lengyelországtól Szlovákián, Magyarországon, Horvátországon és Szerbián keresztül Romániáig néhány ezer kilométer hosszú szakaszon, pár kilométeres sávban keveredik a környező sík vidékeken élő vöröshasú unkával (*Bombina orientalis*). Az Appennini-félszigeten közeli rokona, a *B. pachypus* (BONAPARTE, 1838) helyettesíti.

Magyarországon a sárgahasú unka elterjedése szigetszerű, egyes középhegységeinkre és dombvidékeinkre korlátozódik. A Dunántúlon megtalálható a Zselicben, a Mecsekben, a Zalai-dombságban és a Tolna-Baranyai-dombvidéken, az Alpokalján és az Őrségben, a Bakonyban és a Visegrádi-hegységben. A Dunától keletre a Mátrában, az Aggteleki-karsztvidéken és a Zempléni-hegységben él. Általában 300 méteres tengerszint feletti magasság felett fordul elő, de például az Őrségben vagy a Tolna-Baranyai-dombvidéken helyenként 200 méternél alacsonyabban is megtalálható. Előfordulását nem kizárólag a tengerszint feletti magasság határozza meg, fontos számára a hűvös mikroklíma és a megfelelő csapadékmennyiség is. Középhegységeink lábánál elterjedése találkozik a sík vidéken előforduló vöröshasú unkáéval, itt kevert állományokat alkotnak. A két unka faj hibridizációjáról Méhely Lajos herpetológus értekezett először 1904-ben.

KÜLLEME

A sárgahasú unka robusztus testfelépítésű, mokány kis béka. Hátdala szürkésbarna, a bőrét tüskés szaruszemölcsök borítják. Hasi foltjai élénk citromsárga vagy halványsárga színűek, összefüggőbbek, mint a vöröshasú unkáé, és a hüvelykujjra is ráterjednek. A vörös- és a sárgahasú unka keveredéséből származó hibridek gyakran átmeneti jellegzetességeket mutatnak a két faj között. A sárgahasú unka kifejlett egyedei 4–6 centiméter hosszúra nőnek meg. A hímek mellső végtagján párzás idején fekete színű hüvelykvánkos fejlődik. Ebihala szürkésbarna, barna foltokkal tarkított farokvitorlája a hát közepén indul. Átalakulásáig a lárvák legfeljebb 4,5 centiméter hosszúra nőhetnek.

ÉLŐHELY, ÉLETMÓD, TÁPLÁLKOZÁS

A sárgahasú unka a hegy- és dombvidéki vizes élőhelyeket kedveli. Ezek főleg üde bükkösökben és gyertyános-tölgyesekben találhatóak, de az erdők közötti gyepterületeken és bokorfüzesekben is előfordul. Tavasztól őszi vízben vagy annak közvetlen közelében találjuk. Főként kis méretű, időszakos pocsolyákban, erdészeti utakon keréknyomokban, vizesárokban fordul

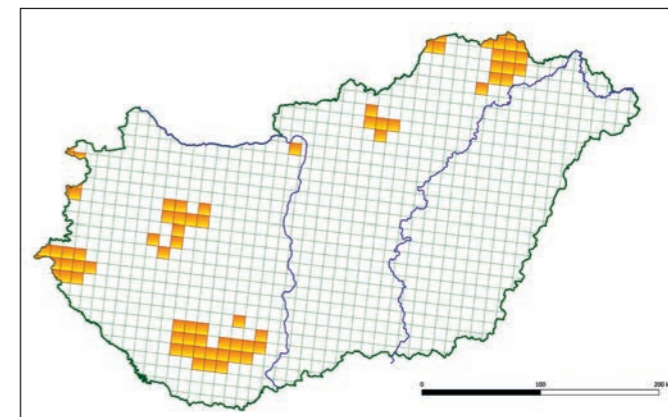
A sárga mintázat felfut az ujjakra is, ez meglehetősen biztos elkülönítő bélyeg a vöröshasú unkáktól (fotó: Vörös Judit)

Unkareflex (fotó: Babocsay Gergely)

elő. Éjjel a legaktívabb, de gyakran nappal is megfigyelhető. Általában március végén vagy április első felében bújlik elő szárazföldi teletelőlőhelyéről, és szinte azonnal vizes élőhelyére vonul. Nászdíszsaka hosszan, akár nyár végéig is elhúzódhat. Szaporodóhelyein gyakran az erdei békával, a foltos szalamandrával, a pettyes és az alpesi gőtével osztozik. A sárgahasú unka nincs külső hanghólyagja, rezonátorként a tüdeje funkcionál. Jellegzetes „unk-unk” hívóhangja (melyről nevét kapta) a vöröshasú unkáénál gyengébben és magasabban szól.

A nőstény kis csomókban egyszerre 50–100 petét rak le. Az ebihalak 1,5–2 hónap alatt alakulnak át békává. Vizes élőhelyüket a fiatal és a kifejlett unka szeptember végén, október elején elhagyják, és telelni a környező erdőkbe sziklák, gyökerek alatti üregekbe, vastag avar alá vonulnak.

Elterjedési térkép a Herptérkép alapján

Páráskor a hímek a combok tövéénél ölelik át a nőstények derekát (fotó: Vörös Judit)

Néha eltévedt amplexus (páráskori ölelés) is előfordul, ezen a képen erdei békával (fotó: Vörös Judit)

Unkapeték (fotó: Szelényi Gábor)

A sárgahasú unka ebihalá (fotó: Sos Tibor)

Tápláléka elsősorban vízi rovarokból, lárvákból, csigákból, pókokból áll, ebihalai viszont főleg algával táplálkoznak. Bőrnek mirigyei méreganyagokat termelnek, ezért kevés ragadozó háborgatja. Az unkaméreg a nyálkahártyával érintkezve annak irritációját és gyulladást okozhatja. Veszély esetén megesisik, hogy az unka végtagjait és fejét felfeszíti, hátát homorítja, így villantva fel hasának, nyakának és talpának mérgező mivoltára figyelmeztető színét. Ez az úgynevezett unkaréflex, mely a támadók elriasztását szolgálja.

TERMÉSZETVÉDELEM

A sárgahasú unkat hazánkban legfőképpen a klímaváltozás és a vele járó csapadékhiány veszélyezteti. Magyarországi állományai kis egyedszámúak, és sérülékeny élőhelyekhez kötődnek. A faj által előnyben részesített időszakos kisvizet idő előtti kiszáradása egyre gyakoribb jelenség, amely a fokozódó nyári aszályok és a zárt, öreg erdők kivágásának vagy megbontásának a következménye. Az erdei utak keréknyomaiban megtelepedő példányok gyakran válnak a munkagépek áldozatává. Állandó vizekben szaporodó állományait fenyegeti még az elhibázott haltelepítés, valamint a vizek szennyezése is.

A sárgahasú unka nézve is nagy veszélyt jelent a kétéltűeket pusztító kitridgomba (*Batrachochytrium dendrobatidis*),

melyre az unkafélek fokozott mértékben fogékonyak. A Mátrában sajnos már a kórokozó számlájára írható állománycsökkenés is kimutatható volt. Nagyon fontos, hogy a kétéltűeket ne fogjuk meg, mert kezünkkel továbbvihetjük a fertőzést és elősegíthetjük terjedését. Kirándulásaink végeztével érdemes alaposan fertőtleníteni a lábbeliket és a túrázás során használt egyéb felszereléseket is annak érdekében, hogy a kór terjedését lassíthassuk. A fertőzés korai észlelése kiemelten fontos természetvédelmi feladat, amelyet az Agrárminisztérium támogatásával az MME koordinál.

A sárgahasú unka hazánkban nagyrészt védett területeken fordul elő, ezért fennmaradása érdekében legtöbbit a helyi erdőgazdaságok és az állami természetvédelem tehet. Erdei élőhelyein a víztestek körüli erdők megtartásával, valamint mesterséges kisvizek létesítésével a faj állományainak visszaszorulása lassítható és remélhetőleg megállítható. Az erdészeti utak mellett kisebb-nagyobb mélyedéseket kell kialakítani, illetve az utakon a tócsák kialakulását meg kell akadályozni és az erdészeti munkákat a faj aktivitási időszakán kívülre kell ütemezni. Ezekkel a beavatkozásokkal nemcsak az utakon történő gépjárműforgalom miatti pusztulás mérsékelhető, de a természetes élőhely vízpótlása is biztosítható. A Kisvízi élőhelyek – Források, forráslápok és a kapcsolódó élőhelyek védelme a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság működési területén nevű KE-HOP-projekt keretében több mint 200 mesterséges víztestet hoztak létre a Mátra és a Cserhát területén, aminek a sikere jó példa arra, hogy mi a teendő a faj megóvása érdekében.

Mesterséges szaporodóhely kétéltűek számára (fotó: Babocsay Gergely)

A sárgahasú unkat a berni egyezmény a II. függelékébe sorolta. Az Európai Unió élőhelyvédelmi irányelvének II. mellékletében is szerepel, ezért előfordulási helyei bekerültek a Natura 2000 hálózatba. Hazánkban védett, természetvédelmi értéke 50 000 Ft.

Péntek Attila László

A MEZEI VERÉB a legváltozatosabb helyeken fészkelő madarunk

A madárfajok többsége fészket épít, és az építés helyének, a fészek méretének és anyagának olyan jellegzetességei vannak, amelyeknek köszönhetően gyakran a fészek alapján is meghatározható, hogy azt „ki” építette. Ez azonban semmiképpen sem jelenti azt, hogy a fészekhelyválasztás és a fészkepítés jellemzői ne változhatnak. Gondoljunk csak a füstös és a molnárfecskére. Ez a két madárfaj az emberi létesítmények megjelenése előtt sziklafalakon, barlangok bejárati szakaszain és ezekhez hasonló helyeken építette fészkeiket.

A FÉSZEKHELYVÁLTÁS NEM RITKA

A fecskék fészekhelyváltása azonban kevésbé ismert, hiszen az évezredekkel ezelőtt kezdődött, és ma már Magyarországon legjobb tudásunk szerint egyetlen pár sincs, amely ne épületeinken vagy más emberi létesítményeken építené fészket. A fehér gólya rendkívül látványos és tömeges fészekhelyváltása a szemünk előtt zajlott le, és még ma is folytatódik. Az emberi települések kialakulása előtt a fehér gólyák döntő többsége fákon, kisebb részük sziklafalon költöttek. Amikor megjelentek a településeken, akkor minden lehetséges helyet kihasználtak, az épületek tetőit, kéményeit, a szalma- és szénakazlakat, csűrök és más mezőgazdasági épületek tetőgerincét, templomtornyokat és persze a fákat is elfoglalták. Ezek a fészekhelyek még 50–70 évvel ezelőtt is általánosak voltak,

Fotók: Háraszthy László

Az afrikai szövőmadarak (a képen *Ploceus intermedius*) laza szerkezetű fészket építenek

Az ilyen löszfalakban lévő, gyurgyalagok által kikapart folyosókban is szívesen megtelepednek a mezei verebek

majd megkezdődött a villanyoszlopokra történő áttelepülés, amelynek az lett az eredménye, hogy ma már nem minden évben van fán fészkelő párunk. A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy mind a két fecskefajunk és a fehér gólya fészekhelyválasztása jelentősen leegyszerűsödött azáltal, hogy kihasználta az emberi létesítményeket.

A VEREBEK HÁZA TÁJA EGYKOR...

A mezei veréb éppen ellenkező utat járt be az utóbbi 50 évben. A verebek a szövőmadarak közé tartoznak, amelyek növények különböző részeiből építik fészkeiket. Ezek a fészkek zárt építmények, amelyekbe gazdájuk egy bejárati nyíláson

A legtöbb faj kisebb-nagyobb telepet alkot, de az sem ritka, hogy több faj fészkei is megtalálhatók ezekben

Galagonyabokorba épített, gömb alakú, a szövőmadarakra jellemző mezeiveréb-fészék

Manapság nagyon sok pár mesterséges odúban költ, ebben az esetben a fészék bejárati nyílása az odúnyílással szemben helyezkedik el

Ebbe az odúba annyi fészékanyagot hordtak, amennyi csak befér,...

...máskor viszont „megsátorolják” a fészéképítést

Egyes fészék szinte csak tollból készülnek,...

...általában azonban a fészék növényi anyagból készül, és tollal bélelik, ez a két fészék azonban „félkész” maradt, tetőt nem építettek a tojások fölé

keresztül jut be. Számos szövőmadárfaj mindig ugyanabból az anyagból építi fészékét, amely lehet egy növényfaj vagy annak bármely része. Olyan fajok is vannak, amelyek az építőanyagot „előkészítik”, azaz maguk alakítják ki azt valamely növényi részből. Legjellemzőbb ilyen építőanyag lehet például a nádlevelek hosszanti irányban történő felhasogatása. Ezek a nádlevélcsíkok ideális építőanyagok több – gyakran nagy telepet alkotó – afrikai szövőmadár számára.

Nálunk mind a házi, mind a mezei veréb néhány évtizede még ugyanolyan, gömb alakú, vastag falú fészket épített, amelynek belsejét sokszor tollakkal bélelték. Ezzel szemben

az afrikai rokonok vékony falú, inkább átlátszó és béleletlen fészket építenek. Szinte bizonyos, hogy az ottani költési időszakra jellemző, akár 40–42 °C-os hőmérsékleti viszonyok ezt nemhogy nem teszik szükségessé, de egyenesen káros lenne a bélelés a fiókák számára.

Egy-egy szövőmadárfészék megépítése sokkal több energiát igényel és jóval tovább is tart, mint például egy barátposzáta hevenyészett fészkének építése. A mezei és a házi veréb viszont még az afrikai rokonoknál is nagyobb energiát fordított fészkeinek megépítésére, mivel azok vastag fala sokkal több odahordott építőanyagot igényelt. Sajnos nincsnek adataink

Építenek olyan fészket is, amelyben egyetlen pihe sincs, ilyenkor a fészékcshését zöld növényekből alakítják ki (a mezeiveréb-tojások között mindig van egy, amely jelentősen eltér a többitől)

arra vonatkozóan, hogy egy mezeiveréb-pár egy gömb alakú, természetes anyagokból készült fészket mennyi idő alatt tud megépíteni. A mezei és persze a házi veréb gömb alakú, zárt fészke valódi mestermű. Ezek fészékanyaga a legkülönbözőbb száraz vagy félszáraz növényi anyagokból állhat. Jól emlékszem rá, hogy gyerekkoromban a kertünkben, miután a borsótermést leszedtük, kihúzgáltuk és egy kupacba raktuk össze a növényt – a házi verébek legnagyobb öröme. Mulatságos volt viszont, amint a verébek a hosszú szálakkal csak sokadik próbálkozásra tudtak felszállni, és ilyenkor sem sikerült elcipelniük a fészék helyig a túlságosan nagy méretű építőanyagot. Az 1960-as években Budapest pesti oldalán egyáltalán nem volt ritka látvány az utcai fasorokon egy-egy kisebb háziveréb-kolónia, amelyek közül néhány esetleg tíznél több fészékből állt.

...ÉS NAPJAINKBAN

Mind a két verébfaj szinte teljes mértékben felhagyott az ilyen szabadállású fészék építésével.

Az Alföldön néha még találkozhatunk fára épített háziveréb-fészkekkel, de ma már a megfoghatatlan állomány döntő többsége tetőcserép – elsősorban kúpcserép – alatt építi fészket, vagy más, épület adta lehetőséget használ ki. Néha egy-egy molnárfészkefészket is elfoglalnak. A házi veréb fészék helyválasztása tehát leegyszerűsödött, nem úgy a mezei verébé.

A mezei verébek, ha ritkán is, de ma is építenek gömb alakú, szabadállású fészket. Ilyenek leginkább a nagyobb nyílt térségeken – többnyire legelőkön – lévő alacsony, az állatok által többszörösen visszarágott, ezért meglehetősen sűrű

A középvezettségű légvezeték tartóoszlopain a keresztartó vas szigetelése alá is építenek fészket a mezei verébek

Fiókanvelés idején általában már nem hordanak be az odúba újabb fészékanyagot

galagonyabokrokban épülnek. Azokon a területeken, ahol még létezik ez a fészéképítési mód, ott, ha csak néhány vagy egy tucat pár is, de éveken keresztül ilyenekben nevelik a fiókákat. Ritkán, csak alkalmasszerűen előfordul, hogy a mezei verébek egy rőzserakást választanak fészék helynek, és abban is gömb alakú, zárt fészket raknak.

A madarászok jól tudják, hogy az erdőszélekre, gyümölcsösökbe, városi parkokba, esetleg az utak mentén kihelyezett mesterséges odúban a mezei verébek rendszeresen és nagy számban költhetnek. Egy általam rendszeresen ellenőrzött szatmári almáskertben létesített odútelepen két-három tucat mezeiveréb-pár is ilyen odúban költ. Érdekes megfigyelni azonban azt, hogy milyen fészket építenek a mesterséges odúba. A párok egy része „nem fejezi be” a fészket, azaz csak az alapjához szükséges mennyiségű fűszálakat hordják be az odúba, de a fészék felülről nem fedett. Ha felnyitjuk az odú tetejét, akkor a tojások ugyanúgy látszanak, mintha abban cinege vagy örvös légykapó költene. A többség azonban a mesterséges odúban is „zárt” fészket épít. Ilyen esetben ha kinyitjuk az odút, akkor csak az összerendezett fűszálakat látjuk, ugyanis az odún belül is teljes fészket raknak, amelybe egy bebújónyíláson keresztül jutnak be. Az ilyen fészket tartalmazó odúkat vastagon telehordják építőanyaggal, az őszi takarítás során ezeket alig lehet kiszedni. Természetesen a mezei verébek nemcsak a mesterséges odúkat, hanem a fatörzsekben keletkezett kikorhadások üregeit is szívesen elfoglalják.

FÉSZEK A FÉSZKÉBEN ÉS A LÖSZFALBAN

A mezei verébek másik igen gyakori fészkelési módja a nagy méretű gallyfészkek oldalában történő fészkelés. Az ilyen

Illegálisan elhagyott hullámpala alá is beköltözhetnek a mezei verébek

Ez a pár egy postaládában alakította ki fészket (fotó: György Előd)

Kültéri illemhely bódéjában lévő füstifecske-fészkekbe rakott mezeiveréb-fészek

Vércseládába épített, szabályos gömb alakú mezeiveréb-fészek

Ragadozó madár fészkeinek oldalába épített mezeiveréb-fészek

helyekre nem tudnak gömb alakú, zárt fészket építeni, mert ahhoz legtöbbször nincs helyük, de az ágak közé ennek ellenére sok fűszálat képesek behordani és azokból fészket kialakítani. Bizonyosan sokan láttak már a gólyafészkek oldalában, aljában fészkelő mezei verebeket. Azt azonban valószínűleg kevesebben tapasztalták, hogy nemcsak a lakott területeken lévő fehérgólya-, de az erdőkben lévő vagy a nyílt térségben található, nagy méretű ragadozómadár-fészek oldalában is költenek. Ez különösen azért érdekes, mert a mezei veréb, ahogy a neve is jelzi, nem a zárt erdők fészkelő madara. Ennek ellenére találtam már fészket héja, egerészólyv, barna és vörös kánya, békászó sas erdei fészkeinek oldalában is, illetve nyíltabb területeken épült rétisas- és parlagisas-fészkekben is.

A lősz- és homokfalakban lévő gyurgyalagüreges és -folyosók egy részét is mezei verebek foglalják el, persze ez a kedvező lehetőség más fajokat is vonz. Lőszfalban, gyurgyalagüregben költethet a gyöngybagoly, a kuvik, a szalakóta, a búbosbanka, a seregély, esetleg a sarlófecske és vörös vércse is.

ÉPÜLETEK, ÉPÍTMÉNYEK ELŐNYBEN

A mezei verebek fészkelhelyválasztásuk során azonban még számos további lehetőséget kihasználnak. Leggyakrabban az épületzugok, rések, repedések, lyukak azok, amiket elfoglalnak, de találtam már illegálisan elhagyott, földön heverő hullámpala alatt a fészket.

Akik már az 1970-es években is jártak valamelyik nagyobb folyónk töltésén, azok emlékezhetnek rá, hogy a sorompókat vascsőből alakították ki, és a vízszintes, néha felemelkedő csövekben is rendszeresen megtelepedett egy-egy pár mezei veréb. Az Alföldön a nagyobb gémeskutak oldalában is sokfelé

találkozhatunk még a téglabélelésben keletkezett üregekben fészkelő mezei verebekkel. Kültéri épületekben lévő üres füstifecske-fészkekben is megtelepedhetnek a mezei verebek.

Viszonylag új keletű fészkelőhelyet találtak maguknak a mezei verebek a nyílt térségekben lévő középvezetékű szabad légvezetékek tartóoszlopainak keresztartójában. Ezeket a vas keresztartókat gyakran zárt szelvényből alakítják ki, melyeknek a vége nincs lezárva. Ezek a nagyon szűk és a tűző naptól erősen felmelegedő „vascsövek” is alkalmasak, sőt kifejezetten kedvelt fészkelőhelyek. Számos esetben megfigyeltem, hogy akár nyolc-tíz egymást követő villanyoszlop mindegyikének keresztartójában költenek mezei verebek. A középvezetékű vezetékek tartóoszlopain nagyon sok madár pusztul el áramütés miatt. Az MME 1991-ben kezdte el áramszolgáltatással együttműködve az oszlopszigetelési programját. Ennek során a keresztartóra egy vastag, U alakú műanyag szigetelőpapucs kerül. Legújabbán ezt egy műanyag rögzítőbilinccsel húzzák össze, így egy lefelé részben nyitott, de mégis zárt tér alakul ki. Igaz, hogy ez rendkívül szűk, de a mezei verebeket ez sem zavarja, elfoglalják ezeket is.

Mint a fentiekben is láthattuk, a mezei verebek nagyon könnyen és gyorsan képesek alkalmazkodni a kínáló lehetőségekhez. Bizonyosan nem soroltam fel minden lehetséges mezei veréb-fészkelőhelyet. Érdekes lenne viszont folyamatosan követni ennek a rendkívül leleményes madárnak az alkalmazkodását. Örömmel venném, hogy ha itt nem említett fészkelési módot észlelnék, akkor arról egy rövid hírt és fényképet küldenének a Madártávlat Érdekes fészkelések rovata számára.

Haraszthy László

CSATLAKOZZON ÖN IS AZ MME MADÁRBARÁT KERT PROGRAMJÁHOZ!

Országszerte már több mint
tízezeren, köztük több
mint kétezer óvoda és iskola
regisztrált a 2002-ben
indult programba.

Csatlakozás, részletek
és az elismerő tábla
megszerzésének feltételei
az MME-honlapon
találhatóak:

mme.hu > TERMÉSZETBARÁT >
Madárbarát kert program

**Magyar Madártani
és Természetvédelmi Egyesület**

Adószámunk: 19001243-2-43

1%

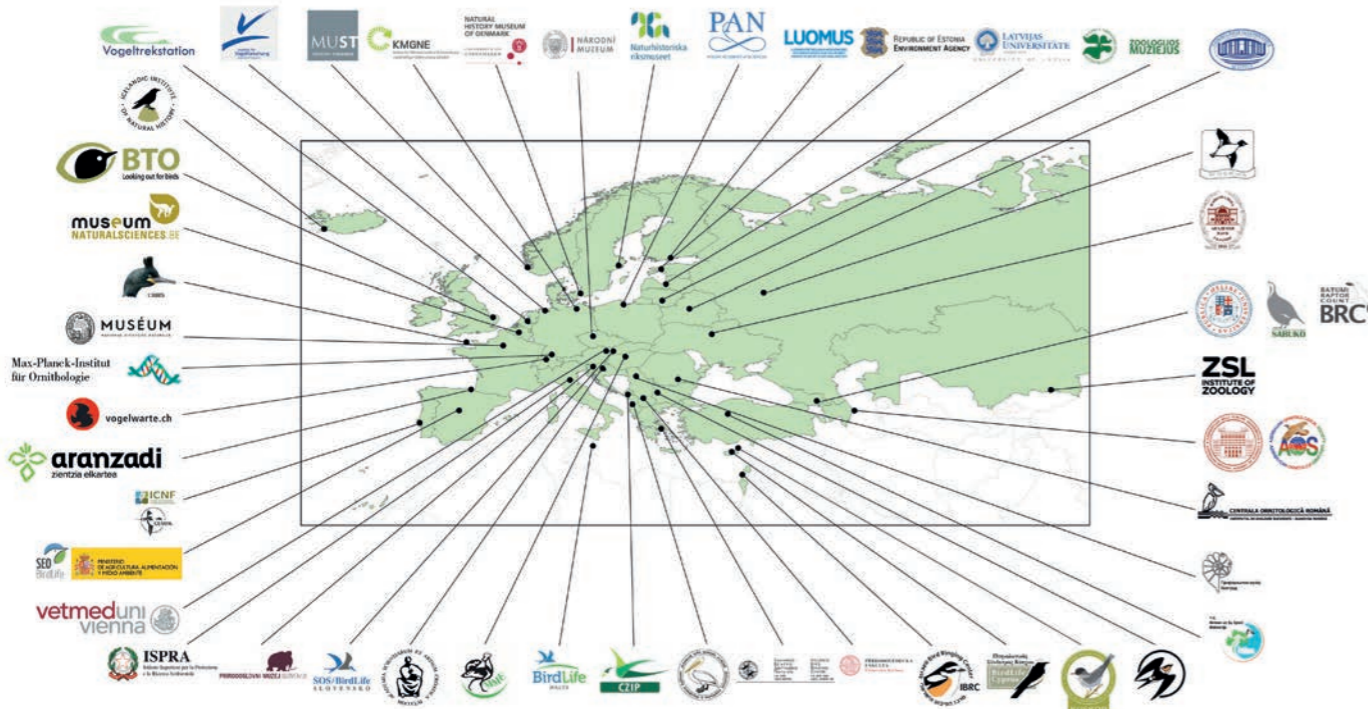

50 ÉVE HAZÁNK
MADÁRVILÁGÁÉRT
DOLGOZUNK

Segítse munkánkat most
adója 1%-val! Önnek
mindössze pár perc, nekünk
pedig hatalmas segítség.

EURING-közgyűlés Tatán

Az MME 2024. november 6-8. között Tatán szervezte meg az Európai Madárgyűrűzési Szövetség (European Union for Bird Ringing, rövidítve EURING – www.euring.org) soros közgyűlését.

Az eseményen 29 ország 33 madárgyűrűzési központjának 86 munkatársa vett részt. A hazai szervezőcsapattal együtt közel százfős volt a rendezvény. A két évente sorra kerülő közgyűlést korábban már kétszer rendezte a hazai madárgyűrűzési központ, 1990-ben Visegrádon és 2007-ben Sarródon. Az EURING történetében első alkalommal szerveztük harmadszor a közgyűlést hazánkban, aminek az volt az aktualitása, hogy 2024-ben volt 50 éves az MME.

EURING-TÖRTÉNET

A vonuló madarak szabadon keresztezik az országhatárokat, így a madárgyűrűzés alkalmazása is csak nemzetközi összefogással lehetséges. Európában ezt az együttműködést az 1963-ban Párizsban, több európai madárgyűrűzési központ által alapított EURING biztosítja. A hazai madárgyűrűzési központ először 1977-ben a Lengyelországban, Gdańskban megtartott EURING-közgyűlésen képviseltette magát. Ezen a találkozón Bankovics Attila, Haraszthy László és Schmidt Egon vett részt. Magyarország hivatalosan ekkor lett tagja a szervezetnek. Az EURING jelenleg 37 tagország 41 madárgyűrűzési központját tömöríti. Az EURING vezetőségi tagjait hat évre választják.

A SZÖVETSÉG CÉLJA

Az EURING fő céljai a tudományos célú madárgyűrűzés szervezése és standardizálása, egységes kódrendszer kialakítása

és használata, közös madárgyűrűzési adatbank létrehozása és üzemeltetése, valamint egységes protokoll alapján működő, széles körű kutatási programok koordinálása. Az 1977-től működő EURING-adatbank megkerülési adatai – az érintett madárgyűrűzési központok engedélyével – a világ bármely részén végzett kutatás rendelkezésére állnak. Az adatbankot 2005-ig a Holland Ökológiai Intézet (Heteren) munkatársai kezelték, ezt követően átkerült a BTO (British Trust for Ornithology [Brit Ornitológiai Társaság], Thetford, Norfolk) központjába. Az EURING-adatbankban jelenleg 26 millió madárgyűrűzési és megkerülési adatrekord van.

A szakmai program előadásait...

...bemutató madárgyűrűzés...

...és távcsöves madarásztaúra is színesítette

Az utóbbi évtizedek EURING-konferenciái: 1987 Németország (Greifswald), 1990 Magyarország (Visegrád), 1992 Málta, 1995 Románia (Tulcsa), 1997 Csehország (Prága), 1999 Németország (Helgoland, ez egyben a madárgyűrűzés 100 éves évfordulójának az eseménye is volt), 2001 Hollandia (Kollum), 2003 Németország (Chemnitz), 2005 Franciaország (Strasbourg), 2007 Magyarország (Sarród-Fertőújlak), 2009 Olaszország (Anversa degli Abruzzi), 2011 Málta, 2013 Finnország (Helsinki), 2015 Spanyolország (San Sebastian), 2017 Dánia (Koppenhága), 2019 Szerbia (Nagybecskerek) és 2022 Franciaország (Nantes)

A KÖZGYŰLÉS

Két évente rendezik meg az EURING közgyűlést valamelyik tagországban, amelyen a madárgyűrűzési központok vezetői mint küldöttek vesznek részt, de egy-egy központból több alkalmazott is érkezik. Az idei, tatai konferenciát dr. Halmos Gergő, az MME ügyvezető igazgatója nyitotta meg. A küldötteket Michl József, Tata polgármestere, valamint Balczó Bertalan, az Agrárminisztérium természetvédelméért felelős helyettes államtitkára köszöntötte.

Az angol nyelvű találkozók elsősorban szervezeti ügyekkel foglalkoznak, emellett aktuális előadások, bemutatók, szakmai egyeztetések is napirendre kerülnek. A szervező ország mindig kap lehetőséget, hogy bemutassa a szervezetét, munkáját, eredményeit. Tatán három előadással készültünk. Halmos Gergő bemutatta az 50 éves MME-t és a természetvédelmi

eredményeit, Lovászi Péter, az MME Monitoring- és Kutatási Osztályának vezetője pedig összefoglalta, hogy az MME önkéntesei a fél évszázadban milyen eredményeket értek el a hazai madárterületen. A Száz Völgy Természetvédelmi Egyesülettől Vig Eszter Aletta ismertette meg a hallgatókkal a tatai Öreg-tavat és a környék további tavait, azok madárvilágát és a helyi szervezet természetvédelmi munkáját.

A kétnapos ülés után a harmadik napon a résztvevők kirándulást tettek a közeli Naszály-Ferencmajori Madárgyűrűző Állomásra, ahol a naszályi tavak madárvilágát és a gyűrűzőállomás munkáját ismerhették meg. A táborban Batty Kólos, Márkus Ferenc és Lippai Károly házigazdák kalauzolták a vendégeket.

A madárgyűrűzési központok munkatársai mindig nagy lelkesedéssel várják a találkozót. Szinte napi kapcsolatban vannak egymással, rendszeresen kommunikálnak e-mailen. Leggyakrabban a megkerült gyűrűs madarak kapcsolják össze az egyes munkatársakat a központokban, hiszen az adategyeztetés során – bár egyre inkább automatikus – e-mail-váltások történnek. Így virtuálisan sokan ismerik egymást, de két évente a találkozás nagyszerű élmény mindenkinek. Ezután a munkánk is személyesebbé válik az internetes kommunikáció során.

Az EURING-konferencia szervezésében a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság és a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület voltak partnerek. A konferencia helyszíne az Öreg-tó Hotel*** és Rendezvénycsarnok volt.

Karcza Zsolt

MME Madárgyűrűzési Központ vezetője

Az EURING-közgyűlés résztvevői a Naszály Ferencmajori Madárpartán (fotók: Madárgyűrűzési Központ archívum)

TERJESZKEDŐ ÜVEGFELÜLETEK

– megannyi veszély és ami emögött van –

Az épített környezet térnyerésével, az antropogén világ elemeinek túlsúlyba kerülésével mára odáig jutottunk, hogy nemcsak egyre gyakoribbá válnak az üvegfelületeknek és épületeknek történő madárütkezések, de az ütközések következtében bekövetkező populációcsökkenés egyben az egyik legnagyobb olyan problémává is vált, amely világunk madarait sújtja.

Fotó: Orbán Zoltán

AZ ANTROPOGÉN TÖMEG

A kutatások szerint évente egymilliárd madár pusztul el az üvegfelületeknek történő ütközések miatt csak Észak-Amerikában. Egy 23 tanulmány alapján elvégzett elemzés kimutatta, hogy az elhullások 56%-a alacsony épületeknél, 44%-a lakóházaknál történik – a probléma tehát mindannyiunkat sokkal jobban érint, mint gondolnánk. Az említett kutatásban a több mint 92 ezer halálozási rekord, az érintett madárállományok és ezek vizsgálati helyszíneikkel történő átfedésének ellenőrzése alapján számos olyan fajt sikerült azonosítani, amelyek aránytalanul érzékenyek az ütközésekre minden épülettípus esetében, köztük számos olyan védett fajt is, melyek fogyatkozó állományait még inkább sújtja az ütközési veszteség.

A legnagyobb veszélyt a környező növényzetet tükröző üvegfelületek és az átátszó üvegtáblák (például az üvegtükrölátok) jelentik – ezek háromszor nagyobb veszélynek teszik ki az arra repülő madarakat, mint az olyan felületek, amelyek nem tükröződnek vissza. Az ütközések esélye sokkal nagyobb abban az esetben, ha az üvegfelület tükrözi az élőhely képét, vagy belső környezete sötétebb, mint a külső környezet. És valljuk be: elvárásiasodott világunkban ilyenből akad bőven. Ráadásul a technológiai fejlődés azt is előidézte, hogy az üvegfelületekre felvitt bevonatok, amelyek szabályozzák az UV-sugárzás behatolását vagy a tükröződést és a hőcsert, erősen tükrözhetnek. Az ingatlanulajdonosok gyakran tapasztalják, hogy az ablakok cseréje után megnövekszik a madárütkezések száma, mivel a legtöbb modern ablak fényvisszaverő bevonattal rendelkezik. Így kialakul egy ördögi kör, ami egyre több egyed halálát okozza, és egyre nagyobb problémát jelent – globális méreteket öltve.

Egy 2021 szeptemberében egyetlen éjszaka alatt bekövetkezett tömeges madárelhullás áldozatai Manhattanban (forrás: Melissa Breyer)

HOGYAN ÉRZÉKELIK A MADARAK A KÖRNYEZETÜKET?

A madarak érzékszervi ökológiája számos lényeges dologban különbözik az emberétől. A legtöbb madárfaj szeméi a fej oldalain helyezkednek el, így a látómezők kis átfedésben vannak, és a madarak mérsékelt háromdimenziós látással rendelkeznek. Ellentétben az emberekkel – akik képesek az előttük lévő akadályokra összpontosítani – a madarak túlnyomórészt oldalra néznek a repülési sebességgel kapcsolatos információk begyűjtéséért. Sokkal több színt látnak, mint az emberek, és képesek érzékelni a föld mágneses terét is. Emellett – talán funkcionális kompromisszumként – a madarak gyenge kontrasztérzékenységgel rendelkeznek az emberekhez képest, ami azt jelenti, hogy mi jobban meg tudjuk különböztetni egymástól a távoli tárgyakat, mint a körülöttünk élő madarak.

Repülés közben a madarak különböző dőlésszögekben elfordítják fejüket, hogy lefelé nézzenek, akár a binokuláris mezővel, akár a szem látómezőjének oldalsó részével. Ez egyben azt is jelenti, hogy bizonyos fajok legalább átmenetileg vakok lesznek a haladási irányban. Emellett még ha a madarak előretekintenek is, előfordulhat, hogy az első látás nem lesz nagy felbontású, hiszen ez általában az oldalsó látómezőkben fordul elő, és a madarak első látása inkább az optikai áramlási mezőből való információ kinyerésével kapcsolatos mozgások, nem pedig a nagy térbeli részletek észlelésére hangolható.

A 2023 októberében történt nagy madárütkezési áldozatainak egy része Chicago városából: egy éjszaka alatt közel ezer áldozatot regisztráltak (forrás: Daryl Coldren, Field Museum – közé tete: Chicago Bird Collision Monitors)

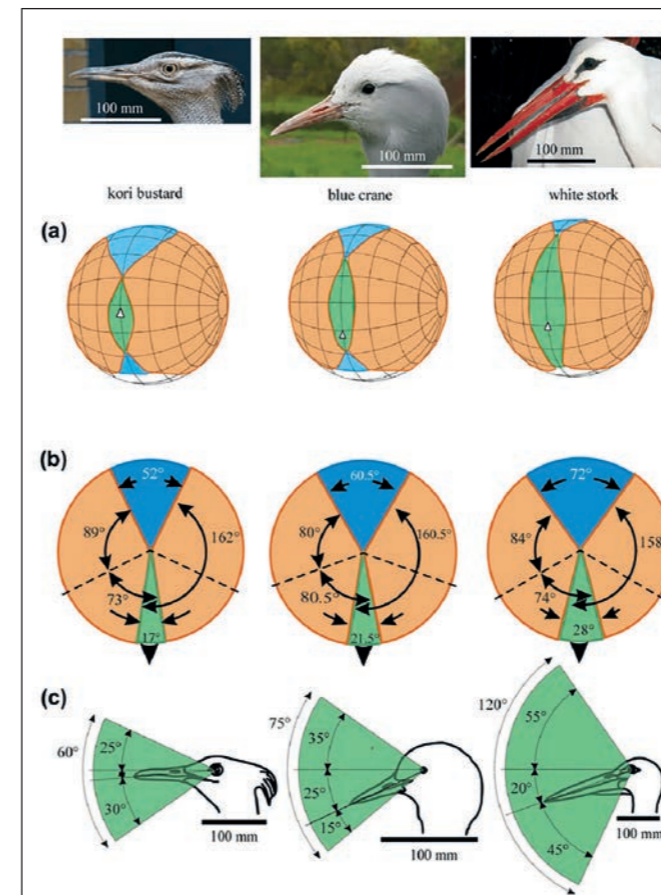
Bár ez a kutatási terület még sok megválaszolatlan kérdést tartogat, a szakemberek úgy gondolják, hogy a madarak valószínűleg oldallátást alkalmaznak a fajok, a táplálkozási lehetőségek és a ragadozók észlelésére is. Ezek észlelése egy madár életében érthető módon fontosabb lehet, mint az egyszerű előretekintés szabadtérben történő repülés közben. Így fordulhat elő, hogy még ha előrenéznek is, nem látnak akadályt, mivel nem képesek 100%-os hatékonysággal „belőni” az akadályokat. Ráadásul a madarak repülési sebessége egy korlátozott tartományba esik, így csak viszonylag szűk határok között tudják módosítani vizuális információszerezési sebességüket annak megfelelően, ahogyan a környezet érzékszervi kihívásai megváltoznak.

A LEGVÉDTELENEBBEK A LEGVESZÉLYEZTETETTEBBEK

Az elmúlt évtizedekben a kutatók arra keresték a választ, hogy melyek azok a madárcsoportok, amelyek a leginkább ki vannak téve az ütközés veszélyeinek – bár valljuk be, az egyre csak magasodó és mind több visszatükröződő felületet magába foglaló városképek minden, épületek közt megforduló egyed számára komoly veszélyfaktort jelentenek.

Mégis, vannak olyan csoportok, amelyek különösen ki vannak téve ezeknek a veszélyeknek, köztük elsősorban vonuló fajok – az északi féltekén az ütközéseket elszoruló madárfajok több mint 70%-a vándorló faj. Az elmúlt évek megfigyelései során egyértelművé vált, hogy egyre csak építkező világunk drasztikusan növeli a migráció során bekövetkező halálozási arányokat, amin nem kell csodálkoznunk, hiszen a madarak tájékozódási és észlelési tulajdonságait figyelembe véve egyáltalán nem meglepő, hogy a vándorlás során nem vagy kevésbé ismert területeken átrepülve nem tudják időben észlelni az előttük magasodó veszélyeket és akadályokat.

Az ütközés veszélye ráadásul állandó jelleggel fenyegeti gyűnt madarainkat, legyen szó bármelyik napszokról. Nappal a visszatükröződő üvegfelületek okozzák a problémát, éjszaka viszont a fényszennyezés által manipulált látási és észlelési körülmények. És ha ehhez hozzávesszük a zajszennyezés hatásait is – amelyek mind nappal, mind éjszaka kifejtik negatív hatásait –, körvonalazódhat bennünk, hogy milyen sokszorosan nehezített pályán kénytelenek mozogni és boldogulni a körülöttünk élő madarak.

Három madárfaj vizuális mezőinek vizsgálata, példaként az óriástúzok (bal szélen) vizuális mezőinek magyarázata: (a) amikor a fej a repülés során szokásos helyzetben van, (b) vízszintes szakasz a látómezőkön keresztül és (c) a látómező és környezetének függőleges metszete. Az (a) és (c) ábrákból egyértelműen kiderül, hogy a repülés közbeni $\geq 25^\circ$ -os lefelé irányuló fejműködés menetiránybeli vaktságot eredményez (forrás: R.M. Graham, J. Shaw: Bird collisions with power lines: Failing to see the way ahead? 2010. Biological Conservation 143(11):2695-2702)

Egy, az etető közvetlen környezetében áldozatul esett madár teteme (a szerző saját felvétele)

Nem meglepő az sem, hogy a fiatal, repülésben még kevésbé tapasztalt egyedek kiemelten veszélyeztetettek, a visszatükröződő és megvilágított háttérű ablakokhoz közeli táplálékkeresés rendkívül sérülékennyé teszi őket. Komoly problémát jelent az is, hogy a természetes vagy természetközeli területekbe integrált antropogén elemek olyan helyről indítanak támadást a mindennapjaikat élő madarak ellen, amelyre egyáltalán nem számítanak. Amikor egy parkban, kertben vagy más zöldterületen repülve hirtelen egy üvegtáblával vagy más infrastrukturális elemmel találják szembe magukat, közel sem biztos, hogy időben tudnak reagálni az előttük felbukkanó akadályra. Fokozottan jelentkezik ez a városi parkokban, ahol kifejezetten ökológiai csapdaként működnek ezek a tájba integrált mesterséges elemek.

Hasonló problémát okozhatnak a ház körül nem kellő figyelemmel elhelyezett etetők, itatók és odúk is: az üvegfelületek közelében elhelyezett madárvédelmi eszközök hasonló metodika alapján szintén növelik az ütközések számát. Ráadásul énekesmadaraink táplálkozó csoportjai odavonzzák a ragadozó madarakat is, amelyek a zsákmány elejtése közben fokozott veszélynek vannak kitéve. Számos olyan esetet dokumentáltak, amikor zsákmányszerzés közben mind a ragadozó, mind az elejteni kívánt egyed ütközés során lelte halálát.

MI JELENTHET MEGOLDÁST?

A szakemberek az elmúlt években számos olyan megoldást igyekeztek kifejleszteni, amellyel hatékonyan vehetik fel a harcot az ütközések ellen – ezek számos tesztüzem során jól teljesítettek. Az egyik ilyen megoldás az átlátszó UV-visszaverő és UV-elnyelő ablakburkolatok csíkos és rácsos mintái, amelyek hatékony figyelmeztetést jelentettek a madarak számára, így repülés során ki tudták kerülni az akadályokat. A körülöttünk élő madarak ugyanis UV-visszaverő jelészlelési rendszert használnak az egymással folytatott vizuális kommunikációban, így az UV-visszaverő és UV-elnyelő mintázatú ablakburkolatok figyelmeztető jelzésként megakadályozhatják a madarak felületnek történő ütközését. A megoldás előnye, hogy alig vagy egyáltalán nem akadályozzák a kilátást az emberek számára sem, így mindkét fél számára elfogadható és hasznos megoldásnak bizonyulhat.

Egy nemrégiben közzétett tanulmány fekete-fehér, nem színtartományokon alapuló (akromatikus) mintázatokat vizsgált, összesen 1428 kísérlet során egy reptetőalagút segítségével. Ezt úgy alakították ki, hogy minden madár egy kis nyíláson keresztül kerüljön egy hosszú alagút egyik végébe, a másik vége pedig látszólag nyitva van, de két különböző üvegfelület található benne. Ahogy a madár az észlelt kijárat felé repül, az általa a mintázatoknak köszönhetően látható ablakot elkerüli, és a másik ablaktáblán keresztül próbál kirepülni. Mielőtt bármelyik ablakot elérné, a madarat befogják egy biztonsági hálóba, és az alagút kezelője elengedi. Az alagút elforgatható a világítás egyenletességének megőrzése érdekében, és úgy állítható be, hogy a szabad égboltot vagy a fasort jelenítse meg, továbbá egy felvevőkészülék is figyeli a környezeti fényviszonyokat.

Példa egy, a kutatások során használt teszt-alagútra. A képen látható prototípus a marylandi Chestertownban található Foreman's Branch Bird Observatory kutatóinak munkáját segítette (forrás: Washington College, közzétéve: abcbirds.org)

A tesztelés során a megadott technikai instrukciók szerint rögzítettük a Feather Friendly ütközésvédelmi matricáit. Az együttműködés részletei elérhetőek a One Planet oldalán (<https://www.oneplanetnetwork.org/knowledge-centre/projects/testing-bird-collision-protection-systems>), az erről készült esettanulmány pedig a szerzőnél is elérhető (a szerző saját fotói)

Összesen 12 jelölést teszteltek: ebből 11 hatékonyan csökkentette az ütközések számát. A vizsgált minták között azonban jelentős különbségek voltak: a kevesebb mint 7%-ot fedő, 2 milliméter széles csíkok ugyanolyan hatásosnak bizonyultak, mint a 13 milliméter széles csíkok, amelyek az üvegfelület 50%-át fedték le, és az egymástól 10 centiméterre lévő függőleges csíkok lényegesen hatékonyabbak voltak, mint az azonos minta vízszintes tájolásban.

A szakemberek egyetértettek abban, hogy azok lehetnek hatékony mozgáspálya-megváltoztató jelzők a madarak számára, amelyek két- vagy háromdimenziós jeleket tartalmaznak megfelelő térközökkel, és amelyeket a madarak képesek érzékelni és ennek köszönhetően kikerülni. Az üvegnek ütközések esetében ezeknek a mintáknak olyan távolságból kell láthatónak lenniük, amely elegendő ahhoz, hogy a kevésbé mozgékony vagy kevésbé gyorsan reagáló fajok, például a rigók is

biztonságos irányra válthassanak. Olyan megoldás is ismert, amely során a mintákat a gyártás során hozzák létre a külső üvegtábla belső felületén. A csiszolt üveg egy alternatív módszer a tükröződés és a hő szabályozására, ezért nincs szükség erősen tükröződő bevonatokra, amelyek lehetővé teszik a minták megbízható láthatóságát, és így hatékony védelemnek bizonyulhatnak.

Ezek mellett számos megoldás létezik a hatékony ütközésselkerülés biztosítására, amelyeket az American Bird Conservancy elérhetővé is tett honlapján. Ez a szervezet vitathatatlanul világelső a madárütközések területén: 2009-ben alapított Ütközésprogramjuk az egyetlen teljes munkaidős dolgozókat foglalkoztató tudományos alapú kezdeményezés, amely kizárólag a madárütközések megelőzésére irányul. Ütközésvédelemmel foglalkozó csapatuk több száz ablakterméket tesztelt, és együttműködött vezető üvegyártó cégekkel a madárbarát

AVIAN CONSERVATION RECOGNITION
For Outstanding Leadership In Saving Birds

KINDERGARTEN ROMONYA

In recognition of their incredible action to prevent avian species loss from glass collisions, Kindergarten Romonya installed Feather Friendly® mitigation solutions, alerting birds to dangerous surfaces and effectively reducing fatalities.

We thank Kindergarten Romonya for their partnership in safeguarding wild birds for current and future generations.

Installed - 2023

A Romonyai Óvoda elismerő oklevele (forrás: romonyaiovoda.blogspot.com)

termékek tervezésében. Adatbázisukban található hosszú élettartamú akasztószinórokat, amelyeket többféleképpen is felszerelhetünk; tartós, áttetsző szalagokat csíkos és négyzetes változatban, amelyeket az üveg külsején kell elhelyezni; és a kanadai Feather Friendly megoldása is figyelemre méltó.

Egy nemzetközi együttműködés keretein belül nemrég lehetőségem is adódott tesztelni a kanadai megoldást, és tapasztalatból mondhatom: nagy hatáskörrel működik. A tesztüzem során három egymás mellett elhelyezkedő ablak közül a két szélső esetben kialakítottuk a védelmet, a középsőt pedig szabadon hagytuk. Egy több hónapos megfigyelési időszak alatt a két, védelemmel ellátott üvegfelület egyike sem okozott ütközést, ellentétben a középső, védelem nélküli ablakkal, amelynek számos alkalommal nekirepültek a körülöttünk élő madarak. Végül a középső üvegfelület is védelmet kapott, és azóta egy ütközés sem történt.

Tapasztalataim szerint a fehér minták teljesítenek a legjobban, többek között azért, mert ezek biztosítják a legnagyobb kontrasztot a háttérzínnek és visszaverődések skálájával szemben. Véleményem szerint az ideális térköz 5 centiméter – azok a minták, amelyek függőleges, vízszintes vagy átlós távolsága legfeljebb 5 centiméter, hatékonyan akadályozzák meg a legtöbb ütközést. A nagyobb távolság ugyanis veszélyt jelent a kisebb énekesmadarakra, amelyek úgy észlelhetik, hogy könnyen átrepülhetnek a réseken.

A módszert később külső helyszínen is teszteltük: a Romonyai Óvoda vezetőjével, Riesz Adrienn-nel együttműködve az óvoda épületének teljes üvegfelületét elláttuk az ütközésvédelmi rendszerrel, így ennek a kis településnek az óvodája lett Magyarország első Feather Friendly ütközésvédelemmel ellátott intézménye. Az eredmények pozitívak, a védelem felhelyezése óta nem érkezett hír ütközésről.

Némi bizakodásra ad okot, hogy az ütközések okozta problémák újfajta gondolkodásmódra ösztönözték a szakembereket, aminek kiemelkedő példája a FLAP Canada által végigvitt madárvédelmi épülettervezési előírások elfogadása. Ez a szervezet 1993 óta dolgozik azon, hogy megvédje a madarakat az épített környezet káros hatásaitól. Kitartó munkájuk végül arra készítette Toronto városát, hogy 2007-ben – a világon először – elfogadja a madárbarát fejlesztési iránymutatásokat. Azóta számos más észak-amerikai város követte a jó példát, és elfogadta a madárbiztonsági irányelveket.

Bizom benne, hogy a jó példák ránk is inspirálóan hatnak, és mind esély, mind akarat mutatkozni fog arra vonatkozóan, hogy egy sokkal biztonságosabb, sokkal élhetőbb környezetet biztosítsunk madarainknak.

Ha szeretne Ön is gondoskodni szárnyas barátaink biztonságáról, keressen bátran – igyekszem mindenben segíteni.

Amrein Tamásné Miskolczi Boglárka
miskolczi.boglarka@gmail.com, www.bird-nbs.hu

csipogó

2025 tavasz

2025-ben a madarak egyik családjával, a récefélékkel – a ludakkal, a récékkel és a hattyúkkal – ismerkedhettek meg.

A világon 161 faj tartozik ide, ebből a Kárpát-medencében 11 faj költ, éés...

...az egyikük, a böjti réce lett az idei év madara!

Ismerjük meg őket!

Játssz velünk!

Díszítsd a szobád egy év madara poszterrel!

Előző számunk nyertese: Dévényi Márton

2025

az év madara a

Bőjtűi Réce

Spatula querquedula

Kedvelt élőhelyei
a nedves rétek,
előfőrt mezőgazdasági
területek, ahol alacsony
álló vízfelületeket talál.

**Fokozottan
védett**
Élőhelyeinek elvesztése
és a klímaváltozás
hatásai is
veszélyeztetik.

Vonuló madár,

a telet Afrikában, Indiában
vagy Délkelet-Ázsiában tölti.

Magokat, zöld növényi részeket,
gerinctelen állatkatákat eszik.

Hazai állománya 500-700
párra becsülhető.

A récefélék nagy családja

Közismert nevükön: ludak, récék, hattyúk. Mindegyik kontinensen megtalálhatóak, általában édesvízi élőhelyeken.

Mint általában a madárvilágban, itt is fantasztikus sokszínűséggel találkozhatunk:

Létezik fekete hattyú? Igen! Ausztráliában és Tasmaniában őshonos, a bütykös hattyúnál kicsit kisebbre növő madár.

Napjainkban a kékcsőrű réce hazánkban már sajnos rendkívül ritka, bár a múlt század közepén még költött szikes tavaink közelében.

És végül egy különleges tollazatú lúd nagyon-nagyon északról: az Alaszkában és Szibériában fészkelő császárlúd.

A Kárpát-medencében költő 11 faj

9 réce

1 lúd

De melyik?

1 hattyú

De melyik?

JÁTÉK

Nézz utána, a ludak és a hattyúk közül melyik faj az!

Megoldásaidat 2025. április 25-ig várjuk ide: csipogo@mme.hu.

(A megfejtés beküldői hozzájárulnak nevük közzléséhez.)

Kiadványszerkesztés: Kiss Maja
Madárfestmények: Kókay Szabolcs
Fotók: MME Archivum

UJHELYI PÉTER

(1965. április 25. – 2024. december [25.?.])

Nem volt még 60 éves, amikor elvesztettük sokunk által tisztelt és szeretett barátunkat, szerkesztőnket, oktatónkat

1965-ben született. Igazi természetbúvár volt, aki már igen fiatalon kimagasló ismeretekkel, széles körű tudással és fajismerettel rendelkezett a növény- és állatvilág területén. Diákként meghatározóak voltak számára az 1970-es években az agárdi Chernel István Madárvárta nyári táboraiban szerzett ismeretek és élmények. A madárvárta alapítója és vezetője, Radetzky Jenő, hamar felfedezte kiváló diákjában a tehetséget. Kezdetben a terepi túrák vezetésével bízta meg, később a táborokban mindenben első számú segítőtje lett. A mester és tanítvány kapcsolat, a rendszeres levélváltás szakmai kérdésekben mindig megmaradt kettőjük között.

Szüleivel 1978-ban, hetedik osztályos korában került Moszkvába. Általános iskolai és gimnáziumi tanulmányait ott fejezte be, majd orosz nyelven sikeresen felvételizett a Lomonoszov Egyetem gerinceszoológia szakára. Az állatvilág iránti érdeklődése a Szovjetunióban töltött éveiben kristályosodott ki. Iskoláskorától aktív tagja volt a Moszkvai Állatkert Fiatal Biológusok Klubjának, a velük átelt terepgyakorlatok csúcspontja volt, amikor 1990-ben részben hozzájuk csatlakozva, egy hónapos zoológiai expedícióban részt vett Mongóliában.

1985-ben, a család Magyarországra való visszaköltözését követően, beiratkozott az ELTE Tanárképző Főiskolai Karának biológia-földrajz szakára, de tanulmányait – barátai biztatása ellenére – nem fejezte be.

1992-től mintegy 15 évig vezette az agárdi Chernel István Madárvártat, folytatva elődje munkásságát. Táboraiban valódi természettudományos szellemi műhelyt hozott létre, kiváló pedagógiai érzéssel minden táborozónak személyre szabott, az érdeklődéséhez és képességeihez illő feladatot adott. Sokan közülük a mai napig aktívak a természetvédelem legkülönbözőbb területein, de akik más pályát választottak, azok számára is meghatározó élmény volt a Velencei-tó partján eltöltött idő. A madárvártán eltöltött évek alatt látogatók ezreinek tartott

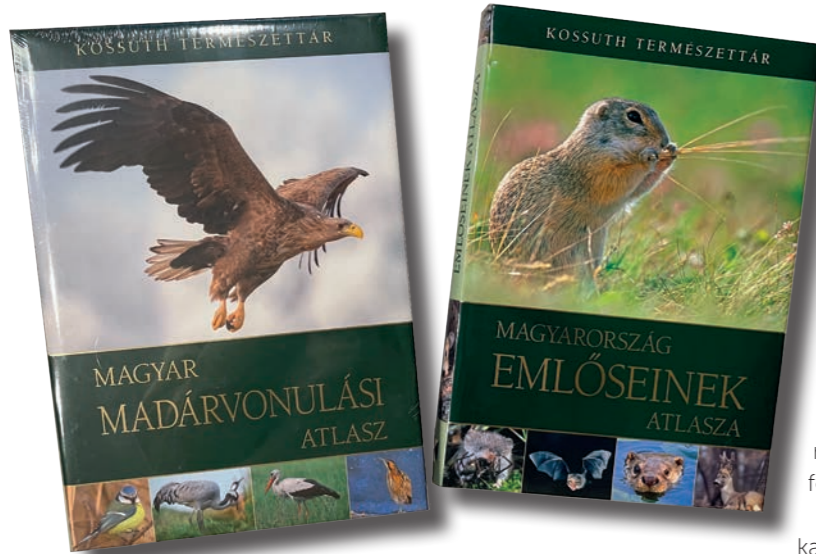

Péter Kunpeszeren, szúnyoglábu bibircsvirágokkal (fotó: Molnár V. Attila)

lebilincselő, élvezetes természetismereti előadásokat. Nem kellett fegyelmeznie, mert olyan nyelven beszélt, amely bármilyen korú hallgatóság feltétlen figyelmét elnyerte.

2000-ben az ötlete alapján a Kossuth Kiadó megbízta az 52 részes *Élővilág. A Kárpát-medence Természeti Enciklopédiája* sorozat szerkesztésével, amelyet kiválóan, magas színvonalon teljesített. A szakma legjobb szerzőit és fotósait vonta be a munkába; valamennyi füzett 32 oldalas, egységesen szerkesztett, és kéthetente pontosan megjelent. Úgy tűnik, ebben a munkában talált igazán magára. A kiadó számos más kötet szerkesztését is rábízta, ezek gondozását hasonló gondossággal végezte. Nevéhez fűződik többek között az alábbi könyvek szerkesztése: *A Kárpát-medence állatai* (2005), *A Kárpát-medence gombái és növényei* (2006), *Magyar madárvonulási atlasz* (2009), *Magyarország orchideáinak atlasza* (2011) és a népszerű *Élővilág Könyvtár* sorozat *Egyszikűek* (2003), *Cserjék* (2003), *Bogarak*

(2003), Énekesmadarak (2003), Vizi gerinctelenek (2004), Kétszikűek I–III. (2004), Úszó- és gázlómadarak (2004), Gombák I. (2004) és Pókok (2006) kötetei. A Magyarország emlőseinek atlasza (2007) elnyerte dr. Sólyom László köztársasági elnök Szép Magyar Könyv különdíját.

Ő álmodta meg a Magyar Természettudományi Múzeum Természettár könyvsorozatának formátumát és stílusát, majd szerkesztette az alábbi köteteket: A magyar emlősfauna szörtani kézikönyve (2015), A mi jégkorszakunk. Pleisztocén élővilág a Kárpát-medencében (2016), Magyarország szitakötőinek kézikönyve (2018), Darazsak. Gesta Hymenopterorum (2019), Eocén élővilág a Kárpát-medencében. Üvegház – 22 millió éven át (2019). Szerkesztette, formailag és tartalmilag megújította a Madártávlat 2004–2011, 2013–2018-as évfolyamait.

Nemcsak szerkesztőként nyújtott kiváló teljesítményt, hanem szerzőként jegyzi az MME Könyvtára sorozatban megjelent, két kiadást is megélt A magyarországi vadon élő emlősállatok határozója című könyvet. Ez a mai nap is alapműnek számít, és mint ilyen bekerült a Magyar Elektronikus Könyvtár archívumába. Társ szerzőként készítette a Horseshoe

Bats of the World. (Chiroptera: Rhinolophidae) monográfia (Alana Books 2003) rajzait. Ez volt az a tudományos munka, amely kapcsán nemcsak a finom különbségek felismerésére képes éles szemére és széles körű morfológiai tudására, hanem a tudományos illusztrációk terén mutatott fantasztikus rajzkészségére egyaránt szükség volt; csonttani ábráit különleges, pontozásos technikával tudta térhatásúvá varázsolni. A többéves munka során a múzeum kutatóival összességében több hetet töltött el a londoni Természettudományi Múzeum páratlan gazdagságú gyűjteményében. A világ akkor ismert összes patkósdenevérfajáról készült több száz rajz és magyarázó ábra azóta is nélkülözhetetlen a csoporttal foglalkozó kutatók számára.

A múzeummal és annak gyűjteményeivel való szoros kapcsolata nem merült ki a könyvekkel kapcsolatos feladatokban. Önkéntese volt az Állattár Emlősgyűjteményének, és a teljes gyűjtemény Ludovikára való átköltözésekor éveken keresztül lelkesen segítette az új gyűjteményi rend kialakítását és a teljes körű revíziót.

Több tucat szak- és ismeretterjesztő cikket publikált az Aquila, a Madártani Tájékoztató, a Madártávlat, az Ornis Hungarica, a Süni, a Természet és a Terrarium című lapokban. A Környezetvédelmi Minisztérium által kiadott, Magyarország védett emlősállatai témájú színes plakát is az ő keze munkáját dicséri.

Jellemző volt rá a szakmai bravúr, humor, a csak a szakavatottak számára észrevehető utalások és a csínytevés is – amint azt alább is láthatjuk. Szeretett kutyáinak a Faina és Flóra nevet adta, tükrözve ezzel élethivatását.

Nem átalott a Magyarország emlőseinek atlaszába ugyanarról az egérfajról két olyan, egész oldalas fotót berakni, melyek egyik lapján a járatából az egér kijön, a másikon ugyanoda bemegy. A képfelirat (Erdei egér-portré) úgy van megoldva, hogy az egyik oldalon simán olvasható (itt szemből van az egér), a lap másik felén meg van tükrözve, mintha a betűket a másik oldalukról néznénk (itt az egér hátsója van). Ráadásul úgy van beállítva a tördelés, hogy a betűk abszolút fedésben vannak a két oldalon, így ha a fény felé tartva átnézünk a papíron, akkor csak egy feliratot látunk! Az Élővilág Enciklopédia I. kötetében, A Kárpát-medence állatai című könyvben a Harkályfélék címben az a betű felfelé pirosodik, az ékezet már teljesen piros, utalva a harkályok piros sapkájára. Ugyancsak ebben a

sorozatban, A Kárpát-medence gombái és növényei kötetben a Látonyafélék cím háttérben a szerző Hanga nevű lányának magzatkori ultrahangképe látható. A Magyar madárVonalási atlasz borítójának alsó sávjában látható madárfotók sorrendje balról jobbra megegyezik Móra Ferenc A cinege cipője című versében sorrendben előforduló madarakkal. A Magyarország orchideáinak atlasza kötetbe is becsempészett egy rendhagyó megoldást. Az orchideáknál a bimbóban a mézajak kezdetben felfelé áll, később elfordul 180 fokkal (reszupináció), és a kinyílt virágban már lefelé áll. De vannak kivételek, például a fonák bajuszvirág, amely esetében ez nem történik meg, a mézajak felfelé áll. Az egész oldalas képet Ujhelyi Péter fejre állította, tehát itt a virág úgy néz ki, mint a normál orchideáknál. Az egésze magyarázatot ad a hosszú képaláírás, amely szintén fejre van állítva. Ha valaki azt hiszi, hogy nyomdahiba, akkor megfordítja a könyvet, mert a szöveget csak úgy tudja elolvasni, és már meg is jegyezte az egész jelenséget.

Kiújuló betegsége sajnos megakadályozta, hogy további csodák megalkotásában működjön közre. Kollégái és barátai sokat és sokféleképpen támogatták, hogy visszatérjen általa választott hivatásához, de ez már nem történt meg. A természettudományi ismeretek átadásának egyik legkiválóbb hazai személyisége volt, elhunytával pótolhatatlan veszteség ért bennünket. Emlékét könyvei, olvasói, alkotótársai, barátai örökre megőrzik.

Összeállította: Büki József a hozzá közel álló kollégák és barátok, Borsányi András, Csorba Gábor, Csörgő Tibor, Hadarics Tibor, Haraszthy László, Molnár V. Attila és Ujhelyi Tamás közreműködésével

Ujhelyi Péter (jobbra) és Kovács Gábor ugartyúk-megfigyelés közben a nagyiváni pusztán 2007-ben (fotó: Molnár V. Attila)

4. Égboltfigyelő nap – Skywatching Day

2025. május 3.

2025. május 3-án negyedik alkalommal szervezi meg az MME Ritkaságvadász Szakosztálya országos programját, az Égboltfigyelő Napot (Skywatching Day).

Ennek keretében az ország lehető legtöbb pontján 9–14 óra között megfelelő fajismerettel bíró madarászok kémlelik az eget egy általuk választott pontról, és feljegyzik az összes megfigyelt madárfajt.

Az eseményhez bárki csatlakozhat, egyénileg és csoportosan is. Nem szükséges a megfigyeléshez terepre menni, elég egy jó megfigyelőpont vagy akár az erkély, és kezdődhet a megfigyelés.

A programról további részleteket a Ritkaságvadász Szakosztály a Facebook-oldalán fog megosztani.

MME

2024. október–december

HÍREK

Az MME a 30 helyi csoport alkotta országos hálózat keretében végzi a legkiterjedtebb természetvédelmi és szemléletformáló munkát. Belépéskor tagjaink automatikusan a lakóhelyükhöz legközelebbi csoporthoz kerülnek, de természetesen lehetőség van a kérésnek megfelelő csoportba kerülésre is. A helyicsoport-hálózatról és programjairól az MME-honlap [mme.hu](https://www.mme.hu) > Szervezet > Helyi csoportok > Aktualitások > Hírek, események oldalán, valamint a kezdőoldal Kiemelt hírek és Közelgő események rovataiban lehet tájékozódni. Amennyiben szeretne bekapcsolódni a csoportja munkájába, kérjük, vegye fel a kapcsolatot a helyi tisztségviselővel, és iratkozzon fel a levelezőlistára is.

BARANYA MEGYEI CSOPORT

Az október az Európai Madármegfigyelő Napokkal (EMN) indult 5-én és 6-án, amikor 21 helyszínen 93 megfigyelő 104 madárfaj 42 367 példányát figyelte meg a megyében. Ekkor még tartott a XLIV. Sumonyi Nyár-őszi Madárgyűrűző Tábor, amely október 27-én zárult. Július 21-től összesen 82 madárfaj 8671 példányát jelöltük meg, és 8 külföldi gyűrűs madarat fogtunk vissza. Ezzel a kezdetektől számítva 527 035-re emelkedett az itt megjelölt madarak száma. Több mint 140 résztvevője volt a tábornak, és legalább 200 látogatója. Az idei évben először sikerült gyűrűzni kuvikot és harist, így a Sumonyban megjelölt fajok száma 162-re emelkedett.

Európai Madármegfigyelő Napok – Sumony 2024.10.05. (fotók: Németvári Nóra és Vincze Etelka)

November 5-én a DDNP Klubban Wágner László tartott előadást az 50 éves MME-ről. Ugyanebben a hónapban megkezdődött a kékes rétihéja szinkronja is, melynek keretében próbáltunk új éjszakaihelyeket felderíteni az eddig egyedülként ismert sumonyi mellé. Ez akkor nem, de decemberben sikerült, és ezen a két helyen rekordszámú, összesen 63 példányt sikerült megfigyelni. Novemberben meghirdettük a városi madárismereti túránkat is: az első kirándulás november 23-án meg is történt 14 fő részvételével.

December 7-én 25. alkalommal kezdtük meg a téli gyűrűzést Sumonyban az etetők mellett, amely hétvégeként folyik március elejéig, majd akkor indul a folyamatos tavaszi gyűrűzés április közepéig az őszi táborral megegyező hálófelülettel.

Kiss János

BÜKKI HELYI CSOPORT

Környezeti nevelés tekintetében az október hónap meghatározó eseménye az állatok világnapja, melynek apropójából idén nyolc helyszínen hívtak minket előadást, odútakarítást, bemutató madárgyűrűzést tartani. A jeles napon a Teret a fáknak! nevet viselő komplex programot is elindítottuk több más egri székhelyű civil szervezettel együttműködve, melynek célja a lakosság figyelmének felkeltése a települések fájainak kiemelkedő szerepére és azok védelmére. Az EMN keretében hat helyszínen szerveztünk madarászást, ebből három program madárgyűrűzéssel is egybekötve zajlott, és közel 300 fő vett részt a programsorozaton.

A szarvaskői Csipkebogó-fesztiválra is kitelepültünk, ahol idén 250 körüli érdeklődő játszott természetismereti játékokkal, beszélgetett velünk a madarokról. A Tiszalúci Gyűrűzőálmóson minden hónapban történt MAP-felmérés, madárgyűrűzés. A program a kutatómunka mellett közösségépítő és ismeretterjesztő célt is szolgál. Novemberben is tartottunk bemutató madárgyűrűzést, valamint szemléletformáló előadást a természetközeli életmódról – a tiszalúci „szokásos” mintavétellel együtt így novemberben nagyjából 70-en vettek részt

Ünnepi madárgyűrűzés Balácsi Péterrel (fotó: Kéri Sándor)

a programjainkon. A december fénypontja az ünnepi madárgyűrűzés, melyet idén is két helyszínen szerveztünk meg, Egerben és Miskolc környékén: 100 fölötti érdeklődő jelenik meg évről évre ezeken a látványos rendezvényeken, melyek első lépésül szolgálhatnak a gyerekek természetvédelem iránti érdeklődésének felkeltéséhez.

Szitta Emese

CSONGRÁD MEGYEI HELYI CSOPORT

Helyi csoportunk életében az utolsó negyedév általában a legsűrűbb időszakok közé tartozik. Az EMN programjai mindig rendkívül népszerűnek bizonyulnak, bár az időjárás nem volt túl kedvező, két túránkon és két madárgyűrűzési bemutatónkon közel 80 látogató vett részt október első hétvégén. A Fehér-tavi Ornitológiai Táborban (FOT) a többhetes, folyamatos nyári AH- gyűrűzést (Actio Hungarica) felváltották a hétfégi bemutatógyűrűzések, illetve az őszi szünet előtt egy egyhetes gyűrűzőtábor is tartottunk. November 1-jén egy, a

Tamariszkuszposzáta a Fehér-tavi Ornitológiai Táborban (fotó: dr. Tokody Béla)

magyar madárfaunára nézve új faj, a tamariszkuszposzáta fiatal példánya került meggyűrűzésre. A faj Közép-Ázsiában költ, a Kaszpi-tenger régiójában, Európából csupán két korábbi ismert adata van. Az MME Nomenclator Bizottsága hitelesítette az adatot, így a tamariszkuszposzáta Magyarország 427. madárfaja lett. Legközelebb március végén, április elején várjuk az érdeklődőket a FOT-on; a tervek szerint egy tavaszi táborral indítjuk majd a szezont.

Az ősz egyik leglátványosabb természeti jelensége térségünkben a darvak esti behúzása a Fehér-tóra. E látványosság bemutatása céljából több programot is szerveztünk. Darutúráinkat részben a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósággal együttműködve tartottuk meg november folyamán, emellett több gyermek- és felnőttcsoport is ellátogatt a Szalakóta Látogatóközpontba. Az igazgatóság Fehértavi Darvadozás elnevezésű rendezvényét madárgyűrűzési bemutatóval és standal színesítettük.

A 2024 júniusában elindult, A Pannon szikes gyepek madárvilágának megőrzése környezeti nevelés és önkéntes munka segítségével (HUSRB/23S/12/043) elnevezésű határ menti pályázat keretében kétnapos képzést szerveztünk, amelynek témája a középfeszültségű oszlopok (KFO) felmérése volt. (A KFO-felmérések célja, hogy feltárjuk a középfeszültségű elektromos oszlopok és vezetékhálózatok madarakra gyakorolt hatásait. A felmérések segítenek azonosítani a veszélyes oszlopokat/oszlopsorokat, és hozzájárulnak azok biztonságosabbá tételéhez, így óvva a madárvilágot.)

Szokásos, havonta megrendezésre kerülő előadásainknak a Szent-Györgyi Albert Agóra és az SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Interaktív Természetismereti Tudástára adott otthont. Novák László a kék vércsék angolai telelőterületén 2023 márciusában tett expedícióról, míg Halpern Bálint az év hullójáról, a kaszpi haragossiklórról tartott rendkívül érdekes és látványos előadást. A szezont megszokott módon a Madarászkarácsony rendezvényünkkel zártuk decemberben, felelevenítve a 2024-es év főbb madártani érdekességeit. Aktuális programjainkról Facebook-csoportunkban (<https://www.facebook.com/mmeconggrad>) és/vagy a 20/265-5638-as telefonszámunkon érdemes tájékozódni.

Verseczki Nikolett

DOMBÓVÁRI HELYI CSOPORT

Az őszi és az óévbúcsúztató madárgyűrűzésen sok érdeklődő volt a Tüskei Madárvártánál.

A nyári táboroztatás 45 éves, a tavaszi és őszi nyílt gyűrűzőnapok két évtizedes, az óévbúcsúztató mindössze nyolcéves múltra tekint vissza Dombóváron. Hagyomány, hogy a nyári gyűrűzőtáborok után az iskolai szünetekben újra találkozunk a madártani csoport tagjaival, illetve a táborozókkal, hogy a vonuló és nálunk telelő madárfajok befogásával gyarapítsuk ismereteinket. Az őszi iskolai szünet első két napján a dombóvári horgásztavak törekeny füzesében és a művelt területek mezsgyéjén hálózunk a helybéliek mellett Budapestről, Paksról vagy a szomszédos megyékből érkezett érdeklődőkkel. December 27-én és 28-án a Kis-Konda-patak völgyében madáretetőnél három hálöhelyen nyolc függőhálóval hat órással 12 madárfaj 199 példányát fogtuk be. A sok érdeklődő miatt a madárvárta múzeumi szobáját is megnyitottuk, ahol a Dél-Dunántúl legnagyobb ornitológiai gyűjteménye van. Családok, helyi MME-tagok és régi táborozók érkeztek Budapestről, Tamásiból, Paksról, Szabadbattyánról, Tarrósról, Attaláról és Dombóvárról. Az őszi és az óévbúcsúztató gyűrűzőnapoknak közel 100 látogatója volt.

2024 a gyöngybagolyok sikeres éve volt Tolna vármegyében. A csoport működési területén 2024-ben 45 költőládát működtettünk, 2010 óta nem költött ennyi gyöngybagoly. A költőládák nagy többsége egyházi épületek harangterében (34), további 11 lakótoronyban (1), gazdasági épületben (4), haranglábban (1), mezőgazdasági területen vagy állattenyésztő telepen oszlopra (5) lett kihelyezve. 28 láda volt foglalt, 17 helyen gyöngybagoly, 2 helyen vörös vércse, 1-1 helyen kuvik és csóka, 7 helyen elvadult házi galambok és lódarázs (1) volt a ládában. A gyöngybagolyok 79, a kuvik- és vörösvércse-párok 6-6,

Madárbarát kert a Tüskei Madárvártán (fotó: Nagy Sándor)

a csókapár 4 fiókat repített. A költő gyöngybagoly párok száma az ezredfordulón volt a legmagasabb 30-35 párral, néhány év alatt ez a szám visszaesett 7 párra. Az idei év 17 párral az utóbbi 15 év legjobb adata. A gyöngybagolyfiókok 43 példányát gyűrtük, a csoportunk által eddig megjelölt fiókok száma meghaladta a 800 példányt. A fokozottan védett faj állománya lassan emelkedik az egész országban, ami a Zala, Somogy, Tolna és Baranya vármegyében kihelyezett közel 500 költőládának is köszönhető. De a faj védelme nagyon nehéz, mert egy-egy rövid ideig tartó hideg tél, ónos eső vagy nagyobb hó az állomány összeomlását eredményezheti. A korábbi évtizedek pusztulásának legfőbb okozója a rágcsálók mérgezése volt, napjainkban az elpusztult madarak 70%-a közlekedés áldozata. Ezért a Gyöngybagoly Alapítvány kezdeményezését támogatva a forgalmas utaktól távolabbi gazdasági épületek, legelők és művelt területek a célpontjai a költőládák kihelyezésének. Ezeket a helyeket 4-5 méter magasan oszlopokon vannak a mesterséges költőhelyek. A kirepülő fiókok pusztulása így remélhetőleg lényegesen kisebb lesz, mert az elmúlt öt év tapasztalata kedvező.

Nagy Sándor

HAJDÚ-BIHAR MEGYEI HELYI CSOPORT

Október elejére már mind a négy madarászulis helyszínünkön beindultak a foglalkozások. Debrecenben a Kölcsey Ferenc Református Gyakorló Általános Iskolában Szakál László irányításával témaheteken, jeles napokon az iskolai tananyaghoz kapcsolódóan vannak alkalmi előadások, kiállítások, akciók, kirándulások. Bocskai kertben Pásti Csaba vezetésével heti rendszerességgel folynak az ismeretterjesztő foglalkozások, amelyek gyakran terepi kirándulásokkal, odüellenőrző túsákkal, gyakorlati madárvédelmi tevékenységekkel egészülnek

Darutúra (fotók: Szakál László)

Dr. Juhász Lajos az EMN keretében a botanikus kertben gyűrt

Gulyás Alexandra önkéntesünk, Vásony Petra és Szakál László a HNPI behajtáson (fotó: Szakál László)

ki. A 2024-es Madarak és fák napja verseny országos első helyezette lett a vénkerti madarászulis csapatunk: Rác Máté, Tóth-Korcsmáros Lajos és Darányi Bence Dániel, akiket Tar István (Gruméte) irányít. Gratulálunk nekik és felkészítőjüknek! Ők folyamatosan kinn vannak terepen, adataikat a birding.hu felületre töltik fel, értékes adatokat gyűjtve elsősorban a Debrecen környékének madárvilágához. Részt vettek a Tatai Vadlúd Sokadalom versenyén is, amelyen a diákcsoport az előkelő 10. helyezést érte el. Balmazújvárosban Ecsedi Zoltán szervezi a Kerecsen Madarászuli programjait, itt is kiváló terepmadarász-utánpótlás nevelkedik.

A Minden debreceni oviba egy madárodút! programunk nagyon sikeres, az óvodák maguktól is megkeresnek bennünket, szívesen veszik a lehetőséget. Ajándék madárodút – a lehetőségtől és az udvar adottságaitól függően egyet vagy kettőt – helyeztünk ki az óvodák területén. A kihelyezést egy ingyenes vetített előadás is megelőzi a madárvédelemről, leggyakoribb odúlakó madarokról, játékosan, a korosztály számára befogadható tartalommal, röviden bemutatva az MME-t is. A legtöbbször ablakmatricákat is vittünk az intézményeknek térítésmentesen az ablaknak repült madarak számának csökkentése érdekében. A projekt jövőbeli célja, hogy az odúkat a gyerekekkel együtt ellenőrizhessük, a fiókokat meggyűrtük. 2024 végéig 12 (!) óvodába látogattunk el. Annak ellenére, hogy kapacitásunk véges, már 2025-re is vannak megbeszélte időpontjaink, a munka folyamatos. Az előadásokat és a kihelyezést Tóth Máté titkárunk tartja.

Az Európai Madármegfigyelő Napokon három helyszínen hirdettünk programokat az érdeklődőknek, de tagtársaink több helyszínen is kint voltak madarászni, és részt vettek az adatok beküldésével a versenyen is. A szervezett programjainkon nagy volt az érdeklődés, elsősorban a madárgyűrésekkel egybekötött programhelyszínek bizonyultak népszerűnek. Helyszínek: Debrecen – a Debreceni Egyetem Botanikus Kertje – a gyűrtő dr. Juhász Lajos, Bocskai kert – madarászseta, debreceni Nagyerdő – a gyűrtő Tóth Máté.

Az őszi legnagyobb madaras eseménye térségünkben a daruvonulás. Hagyományosan idén is szerveztünk túrákat tagjaink, madarászulisaink és az érdeklődők számára. Négy alkalommal is vezettünk csoportot, szerencsénk volt az időjárással és a madarakkal is, az idén nagyon szépen láthattuk a darvak gyülekezését, esti behúzását éjszakaióhelyeikre. Október

végén standoltunk és természetismereti játékokkal vettünk részt a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság által szervezett Szent Dömötör-napi Behajtási Ünneppel, Kézműves Vásár és Darufesztiválon a Hortobágyon.

Az esztendő a Bocskai kertben megrendezett Madárkarácsonnyal zártuk, itt is beindult a téli madáretetés. Az odütelepeink ellenőrzése folyamatos, az időjárástól függően ütemezzük a munkát.

Szakál László

KISALFÖLDI HELYI CSOPORT

Az október eleje az MME Kisalföldi Helyi Csoportjánál is az Európai Madármegfigyelő Napok rendezvényével kezdődött. Idén is négy helyszínen vártuk az érdeklődőket az őszi madárszámlálásra. Györszentiván, Dunaszeg és Pannonhalma mellett a negyedik helyszín a Fehértői Madárvárta volt, ahol először tartottunk ilyen rendezvényt. A hétvégén több mint 200 résztvevő csatlakozott programjainkhoz, és több mint 5000 madarat sikerült megfigyelniük.

Október 12-én madárgyűrési bemutatóval egybekötött családi napon vettünk részt a Városszabadi Fejlesztésért Egyesület (VFE) szervezésében. A nap folyamán a részt vevő családok 30 denevérodút készítették, amelyeket haza is vittek kihelyezni a házaik környékére.

Az idei őszi is szereztünk be gazdálkodótól napraforgómagot a téli madáretetéshez tagjaink számára. A több mint 2 tonna madáreség mozgatása nem kis logisztikai feladat, de lelkes önkénteseink segítségével most is minden igénylőhöz eljutott a napraforgó.

Október 23-ára szerveztük az idei önkéntesnapunkat. A Fehértői Madárvártán több mint 60 tagtársunk, önkéntesünk

A Kisalföldi Helyi Csoport jelen lévő vezetőségi tagjai és a díjazottak, balról jobbra Szentmihályi Gábor, György Előd, Vigné Priznicz Tünde (díjazottak: Vig Bálint, Spakovszky Péter, Nusser Jánosné), Antoni Gyula, Pító Andor és Bodor Ádám (fotó: Kis István)

Fülöp Tibor madárgyűrési bemutatót tart (fotó: Bodor Ádám)

György Előd madárgyűrési bemutatót tart (fotó: Vigné Priznicz Tünde)

gyűlt össze, hogy ismét gólyafészkelőket készítsünk a Fehérgólya-védelmi programunk keretén belül. Összesen 22 fonat készült el, amelyeket a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság juttatott el az áramszolgáltatóhoz. Az őszi szezonban több, a fehér gólyák számára kihelyezett fészektartó dönt le vagy szorult cserére, és több új gólyafészkek is épült 2024-ben a megyében. E helyszíneken a villanyoszlopokra az E.ON Hungaria Zrt. új fészektartókat helyez fel, amelyekre az általunk készített gólyafészkek kerülnek, így tudjuk számukra a biztonságos fészkelést biztosítani. Az önkéntesnapot üstben főtt ebéddel zártuk, majd a vezetőség átadta az idei önkéntesismeréseket Nusser Jánosnének (Márta néni), Spakovszky Péternek és Vig Bálintnak. Ezúton is gratulálunk a díjazottaknak, és köszönjük minden önkéntesünk egész éves munkáját! Az év végén volt még néhány kisebb kitelepülésünk különböző rendezvényeken. Napraforgómag-osztást tartottunk Györszentivánon és Dunaszegpálon. Utóbbi településen a Mihály-napi vásáron is képviseltettük magunkat egy madárismereti standdal. December elején a győri Lepke Óvodában tartottunk madárgyűrési bemutatót a gyermekeknek. December 28-án évzáró madárgyűrési bemutatót szerveztünk a Pannonhalmi Arborétumban, ahol többek között fenyő-pintyet és búbos cinegét láthattak az érdeklődők.

Az őszi időszakban megszaporodnak a madár-szinkronszámlálások. Egész évben heti rendszerességgű vízimadár-számlálásokat végzünk a hansági vizes élőhelyeken. Ehhez jön hozzá szeptembertől a havi rendszerességgű vadlúdszinkron, a szigetközi ágrendszer és Gönyű-Öreg-Duna közötti Duna-szakasz vízimadár-felmérése. Novembertől helyi csoportunk tagjai is részt vettek a kékes rétihéják éjszakaióhelyeinek a felmérésében. Decemberben pedig ragadozómadár-fészkeket kerestünk a Rábca és a Mosoni-Duna árterében.

Bodor Ádám

SOPRONI HELYI CSOPORT

Egy évtized szünet után az egyesületi élet fellendítése érdekében a helyi csoport rendszeres összejöveteleivel visszatértünk a megalakulás után évtizedekig ennek otthon adó Soproni Egyetemre. Az egyetemi hallgatóság mindig meghatározó szerepet játszott csoportunk történetében, ezt a bázist szeretnénk erősíteni, megtartva a városi TIT szervezetével kialakult gyümölcsöző együttműködést is. Egyik fő célkitűzésünk volt 2024-ben a szorosabb kapcsolat kialakítása működési területünk oktatási intézményeivel az ifjúság természetvédelmi szemléletének erősítésére. Előadásainkkal elsősorban a

Adventi odúkészítés (fotó: Pellingner Attila)

Előadás Egyházafalun Pellingner Attilával (fotó: Paárné Kelemen Anikó)

lakóhely környéki madárvédelmi lehetőségek, a madárvonulás és a nyugat-magyarországi természeti értékek megismerését szeretnénk erősíteni. Sopronban és a város környéki települések iskoláiban tartottunk foglalkozásokat már több száz tanuló részvételével, egyebek közt fészekodúkat készítettünk karácsonyra. Ősszel búbosbankaodúk készítésébe kezdtünk, amelyeket a fészkelési időszak kezdete előtt ki is helyezünk működési területünkön. Ezt a programunkat egy helyi faipari vállalkozás és a járási hivatal is támogatta. Immár 25. alkalommal rendeztünk Madarászűjvet, amelyen helyi csoportunk apraja-nagyja részt vett, az általános iskolásoktól a nyugdíjasokig.

Pellingner Attila

TISZAVASVÁRI HELYI CSOPORT

Október elején tartottuk madárgyűrűző táborunkat a Tiszalóki Arborétumban. Az esős időjárás ellenére az öt nap alatt közel 500 látogatót fogadtunk: 18 faj mintegy 200 egyede kapott ornitológiai gyűrűt, többségében vörösbegy, széncinege, csilpcsalpfűzike és őzsupó. A ragadozóhálóba is akadt egy egerészölyv és két erdei fűlesbagoly.

A hideg időjárás beköszöntével egyre több meghívást kaptunk a környék óvodáiból és iskoláiból, ahol a téli madáretetésről és a különböző madárvédelmi eszközökről tartottak előadást önkénteseink. Hajdúnánáson újabb intézmények csatlakoztak a Madárbarát kert programhoz. A Bocskai István Általános Iskola Polgári úti intézményegysége három hónapja csatlakozott a programhoz. Helyi csoportunk koordinátorának beszámoltak az iskolában folytatott madárvédelmi tevékenységükről, így ők

Készülés a Madárkarácsonyra a Nyíregyházi Állatparkban – Szomolya Ágnes és Nagy Csaba, háttal Jaczkó Andrea (fotó: Tanyik József)

is átvehették az elismerő táblát. A Hétszínvirág Óvoda most csatlakozott a programhoz, amihez önkénteseink nyújtottak segítséget az odúk és etetők kihelyezésével.

A Nyíregyházi Helyi Csoport december 21-én tartotta Madárkarácsonyát Nyíregyházán két helyszínen. Szívesen tettünk eleget a kérésnek, és vettünk részt a Nyíregyházi Állatparkban szervezett rendezvényen. A látogatók madárkalácsot készíthettek, és próbára teheték tudásukat a különböző élőhelymolinókkal.

Szabó Gitta

VAS MEGYEI HELYI CSOPORT

2024. október 5–6-án a Tömördi Madárvártára szervezett madárgyűrűzési bemutatóval és madármegfigyeléssel bekapcsolódtunk az Európai Madármegfigyelő Napokba. November 2-án befejeztük a Tömördi Madárvárta nyári-őszi Actio Hungarica madárgyűrűzési programját, melynek során 73 faj 6898 példányát gyűrűztük meg, és 46 faj 1407 egyedét fogtuk vissza, köztük egy olasz gyűrűs vörösbegy, egy szlovák gyűrűs erdei szürkebegyet és egy horvát gyűrűs fekete rigót is. A madárvárta októberben is több száz gyermeknek tartottunk madárgyűrűzési és madárfajismereti bemutatókat. A program részletes eredményeit a *Cinege. Vasi Madártani Tájékoztató* decemberben megjelent 29. száma tartalmazza. A kötettel megemlékezünk az MME és az MME Vas Megyei Helyi Csoport elődje, a Kőszegi Helyi Csoport megalapításának 50. évfordulójáról is.

Göncz István a meggyvágóról beszél egyházásrádóci gyerekeknek (fotó: Gyurácz József)

VESZPRÉM MEGYEI HELYI CSOPORT

Csoportunk 2024-ben két alkalommal hajtott végre gyurgyalagköltőfal-felújítást egy Veszprémhez közeli település felhagyott agyagbányájában. Az elsőt a madarak érkezése előtt március elején, míg a másodikat október közepén végeztük el. Mindkét alkalommal 13-13 fő önkéntes segítette a munkálatokat. Évente egyszer rendszeresen tartunk itt gyurgyalaggyűrűzést, így az évek során jól megfigyelhető volt a terület leromlása, a madarak számára zavaró területhasználat kialakulása. Egyeztetve a terület tulajdonosával és az illetékes nemzeti park-igazgatósággal, a felhagyott bányaterületen a függőleges fal magasságát mintegy 1,5–1,8 méterrel sikerült növelni, felszámoltuk a zavaró területhasználat nyomait, valamint a felhalmozódott szemetet is összegyűjtöttük és elszállítottuk. A 2023. évi számláláshoz képest a 2024. évi költési szezonban mintegy 40-50%-kal több költő párt figyeltünk meg a területen, és a gyűrűzött madarak száma is emelkedett az elmúlt három évben. Reményeink szerint a foglalások száma to-

Dr. Kovács Dávid madárgyűrűzési bemutatót tart (fotó: Gyurácz József)

A madárvárta 2024. évi madárgyűrűzési eredményei mellett a tájékoztatóban részletes beszámoló olvasható az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság 2024. évi madártani eredményeiről, a Vas vármegyében fészkelő fehér gólyák 2024. évi állapotáról, a gatyáskukvik kőszegi előfordulásáról, az egyéb ritka és telepesen fészkelő madárfajok Vas vármegyei helyzetéről, a színes gyűrűvel jelölt madarak megyei megkerüléseiről, az Őrségi bölényrezervátumban fészkelő madarak felmérésének eredményeiről, valamint a Rába vasi szakaszán megfigyelt kérszrajzokról. A jubileumi év központi és helyi rendezvényeiről, illetve a helyi csoporttal kapcsolatos, napilapokban és folyóiratokban 1968 és 2024 között megjelent cikkekről is találunk írásokat a *Cinege* legújabb számában. A kiadvány tartalmazza dr. Gyurácz Józsefnek a Kőszegi Helyi Csoport alapításának 50. évfordulójára készített emléktábla avatásakor elmondott beszédét, valamint prof. Széll Kálmánnak az „Egy sólyom az égre szállt”. *Válogatás Bechtold István leveleiből* című könyvről írt levelét. A Tömördi Madárvárta adatainak felhasználásával készült, a helyi fakusz és rövidkarmú fakusz napi és éves fogásait, valamint biometriai adatait összehasonlító tanulmányunk jelent meg az *Ornis Hungarica* 2024. évi első számában. Ezúton is köszönet helyi csoportunk tagjainak és más önkénteseknek is a programok sikeres megvalósításáért!

Gyurácz József

Egyesületünk főállású munkatársait a budapesti Központi Iroda koordinálja. Kollégáink jelentős része azonban nem itt, hanem országszerte elszórtan dolgozik. A fővárosban az ügyvezető igazgató, a természetvédelmi, a társadalmi kapcsolatokért felelős, a gazdasági és a helyi csoportok feladatait szervező osztályok kollégái tevékenykednek. Az MME szervezeti felépítéséről és a működésünket szabályozó dokumentumokról is tájékozódhat a honlapunkon (mme.hu > Szervezet).

KÖZPONTI IRODA

Megtörtént az alapkötetét az épülő Schmidt Egon Madártani és Természetvédelmi Központban, az MME idén ősszel átadni tervezett új központjában 2024. november 9-én. A központ Schmidt Egon Kossuth-díjas ornitológus, író, alapító tagunk és örökös tiszteletbeli elnökünk nevét fogja viselni, tisztelegve társadalmi és természettudományos munkássága előtt, gondozva és továbbvive azt a tudást és természetszeretetet, amelyet örökül hagyva ránk ő is átadott írásaiban, műsoraiban és mindazoknak, akik személyesen ismerhették. Évekkel ezelőtt megálmodtunk egy madártani és természetvédelmi központot, ahol lehetőség nyílik majd ismeretterjesztésre, képzésekre és a szakmai munka koordinálására egyaránt. Mindezt egy olyan helyen képzeltük el, amely a fővárosban van, de a

2024 október – önkéntesek munkában (fotó: Móczár Hanna)

vább fog emelkedni a következő költési szezonban, valamint a munkálatok folytatását is tervezzük. Köszönet illeti a szervezetket és a munkában részt vevő önkénteseinket.

Forintos Ede

természetben, hogy a városi lakosság minél szélesebb körét érhesük el természetvédelmi üzeneteinkkel, továbbá élményt és tanulási lehetőséget tudjunk biztosítani. Hosszas keresgélés után Budapest III. kerületében, a Mocsáros természetvédelmi terület közvetlen szomszédságában találtuk meg a helyszínt. A korábbi autós gyakorló pályát megvásároltuk a fővárostól, és a Pannon gyepék védelmét célzó LIFE integrált projekt keretében (A Pannon gyepék és kapcsolódó élőhelyek hosszú távú megőrzése az Országos Natura 2000 prioritizált intézkedési terv stratégiai intézkedéseinek megvalósításával [LIFE17 IPE/HU/000018]) támogatást is nyertünk az itteni információs központ létrehozására. Ezt kiegészítve a támogatóinktól kapott forrásokkal, többek között a tagjainktól kapott örökségekkel, már bele mertünk vágni az álom megvalósításába.

Alapkőletétel a budapesti Mocsároson 2024. november 9-én, balról jobbra: dr. Babo-csay Gergely MME-alelnök, Schmidt László (Egon bácsi legidősebb fia), Bukor Zoltán MME-elnök és dr. Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató (fotó: Lendvai Csaba)

Alapos előkészítés után tavaly ősszel megtörtént az első kapavágás, és reményeink szerint 2025 második felében már használatba is vehetjük az új központot. Az külön öröm, hogy egyrészt az év során a főváros vezetésével benyújtott, konzorciumi partnereinkkel közösen megfogalmazott Biodiverse City LIFE program is támogatást nyert el, amelynek keretében többek között a Mocsáros természetvédelmi terület élőhelyeinek helyreállítása és javítása is megvalósul, másrészt 2024. március 27-én a Fővárosi Önkormányzat közgyűlése a természetvédelmi terület méretét kiterjesztette a korábbi háromszorosára, 75 hektárra.

Amikor elkezdtük megálmodni a központot ezen a helyszínen, még tiszteletbeli elnökünk, Schmidt Egon is közöttünk volt, és lelkesen támogatta a terveket, hogy szeretett szervezete az általa is félmjelzett múlthoz méltó helyszínen építhesse a következő fél évszázad madártani és természetvédelmi munkáját. Sajnos Egon bátyánk nem érthette meg a munkálatok megkezdését, és már csak az égből óvhatja további lépéseinket. Az MME elnöksége fontosnak tartja, hogy az új központ egyrészt bemutassa és továbbvigye az MME első 50 évének eredményeit és hagyományát, másrészt eljuttassa a természetvédelem üzenetét a jövő generációkhoz úgy, ahogy azt tiszteletbeli elnökünk, Schmidt Egon is egész életében tette, ezért a központot róla fogjuk elnevezni.

Kérjük minden tagunkat és támogatónkot, hogy álljon a ter-vünk mellé, és támogassa azt lehetőségei szerint, hogy együtt vehessük birtokba és népesítsük be programokkal a Schmidt Egon Madártani és Természetvédelmi Központot. Tegyük közö-sen a természetvédelem szimbolikus helyszínévé, és létrehozásával, valamint az ide megálmodott programokkal, ese-ményekkel egyben ösztönözzük a jövő természetvédőinek sokaságát természeti örökségünk megóvására!

TÁRSADALMI KAPCSOLATOK OSZTÁLY (TKO)

Európai Madármegfigyelő Napok (EMN) 2024 országos és nemzetközi eredményei

Első, második és negyedik helyezéseket ért el Magyarország a XXXII. Európai Madármegfigyelő Napok rendezvényen 2024 őszén. A hagyományosan október első hétvégéjére meghir-detett nemzetközi programon tavaly 36 BirdLife-partneror-szág madártani szervezete, köztük hazánk képviselője, az MME vett részt. Az összesített eredmények alapján Európá-ban és Közép-Ázsiában 984 helyszínen több mint 3,5 millió

madarat figyelt meg a 24 614 résztvevő. Magyarország ismét jól szerepelt az országok közötti játékos versenyben:

Rendezvényhelyszínek száma

1. Magyarország/MME (195)
2. Hollandia (156)
3. Belgium (90)

Résztvevők száma (fő)

1. Görögország (5500)
2. Magyarország/MME (4120)
3. Svájc (2963)

Látott madarak száma (példány)

1. Finnország (1 400 000)
2. Svédország (617 808)
3. Hollandia (383 269)
4. Magyarország/MME (196 597)

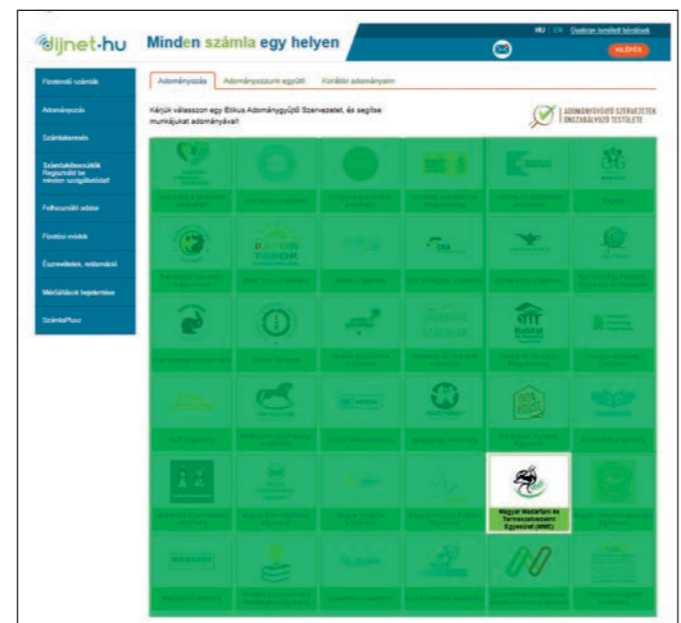
A három leggyakoribb megfigyelt madárfaj:

- nemzetközi viszonylatban 1. apácalúd, 2. seregély, 3. erdei pinty
- Magyarországon 1. seregély (88 595 pld.), 2. nyári lúd (18 220 pld.), 3. tőkés réce (10 454 pld.)

Itthon a különlegességek között volt egy ázsiai kóborló vándorfűzike a fővárosi Naplás-tavi madárgyűrűző programon, to-vábbá országszerte két helyszínen is távcső elé került egy-egy kakukk. Minden résztvevőnek és a szervező helyi csoportok-nak köszönjük a hozzájárulást a rendezvény sikeres megvaló-sításához!

Bővült az egyesület támogatási lehetőségeinek köre

2024-ben egyesületünk sikeresen pályázott és így csatlakozott az Etikus Adománygyűjtő Szervezetek Önszabályozó Testüle-téhez. Ennek hozományaként 2024. november 25-étől mind-azok számára, akik számláikat a Dijnet felületén keresztül ren-dezik, megnyílt a lehetőség, hogy az MME törekvéseit ezen a csatornán keresztül támogassák. Idén már meg is érkezett az első utalás az itt felajánlott összegekből, amely csaknem 160 000 Ft volt. Köszönjük!

ÉRDEKES MADÁRMEGKERÜLÉSEK

szerkeszti: Karcza Zsolt és Lukács Katalin Odett

Az elmúlt időszakban a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők nevét technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemben tudjuk feltüntetni. A közölt eredmé-nyek tájékoztató jellegűek, és a 2024. december végéig beérkezett adatok alapján készültek..

A madárfajok sorrendje – szerkesztési okok miatt – nem mindenhol követi az aktuális rendszertani sorrendet. Az MME-honlap mme.hu > Tudástár > Magyarország madarai oldalán az egyes madárfajok naprakész gyűrűzési eredményei böngészhetőek: gyűrűzési összesítések, a jelölési és a külföldi vonatkozású megkerülési helyek térképei, valamint a leggyakoribb kézrekerülési okok százalékos eloszlásdiagramjai. A térképeken a vonalak tájékoztató jellegűek, a gyűrűzési és megkerülési adatok helyét kötik össze, nem a madarak mozgását mutatják.

Amennyiben gyűrűs madarat, madártetemet, jelölőgyűrűt talál, fém- vagy színes gyűrűs madarat észlel, kérjük, értesítse a Ma-dárgyűrűzési Központot a ringers@mme.hu e-mail-címen. Így a megkerülési adatok beépülhetnek a hazai madárgyűrűzési adat-bankba, és a központ munkatársai a feldolgozás után elküldik Önnek a gyűrűzési és megkerülési adatokat egy válaszlevélben.

NAGY LILIK

2024. december elsején egy olyan nyakgyűrűs nagy liliket fényképeztek le Soponya határában, az Öreg-tavon (Fejér vármegye, Bakos Liza), amelyet 2013. november végén jelöltek a fülöp-szállási Zabalmi-széken (Bács-Kiskun vármegye, Szinai Péter). Ezt a példányt korábban már többször megfigyelték, 2017 telén Fertőhomok mellett és Tatán, az Öreg-tavon, valamint 2022. novemberben Berety-tyóújfalu határában is.

Fotó: Bakos Liza

A hazai jelölésű nagy lilikek közül jelenleg ez a legidősebb, ami megkerült. Az EURING (European Union for Bird Ringing) életkorrekord-listáján a legidősebb – holland gyűrűs – pél-dányt a jelölésétől 25 év elteltével ejtették el.

Magyarországon eddig mindössze 217 nagy liliket gyűrűz-tek, a telelésük során. A 2013. november 30-án Fülöpszállásnál megjelölt 66 nagy lilik közül 44-ről érkeztek eddig megkerülési adatok a Madárgyűrűzési Központba. Van esély, hogy további megfigyelése is lesz ennek a példánynak, így a bizonyítottan leg-idősebb, hazai gyűrűs nagy lilik adata feltehetően változni fog.

A nagy lilik Eurázsia és Észak-Amerika tundráin fészkel. A Kár-pát-medence fontos vonuló- és telelőterülete az Oroszország észak-, északnyugati területein, különösen a Tajmir-félszigeten fészkelő állománynak. Egyes éjszakázó- és pihenőhelyeken ilyenkor több tízezres csapatok gyűlnek össze, mint például a tatai Öreg-tavon.

FÜRJ

Líbiában lóttek le egy hazai gyűrűs fürjet 2024. október elején. A madarat 2024. augusztus végén gyűrűzték a Naszály-Ferencmajori Madárvártn (Komárom-Esztergom vármegye, Szabó Máté). Ez az első magyar gyűrűs fürj, amely megkerült Afrikában.

Korábban az itthon megjelölt 2500 fürj közül 25 került meg külföldön (többségüket lelőtték), a legtöbb, 12 példány Olaszországban, további 2 Görögországban, 3-3 madár Hor-vátországban és Szerbiában, valamint 1-1 példány Albániában, Bosznia-Hercegovinában, Csehországban, Máltán és Románi-ában került meg.

Itthon eddig 60, külföldi gyűrűs fürj került meg, ezeket Olasz-országban (56 pld.), Csehországban (3 pld.) és Tunéziában (1 pld.) jelölték. A legtöbb eset az 1950-es és 60-as években volt, a madarak nagy részét elejtették vagy más módon kerültek kézre. A fürj az egyetlen vonuló tyúkalakú madárfajunk, a hazai állomány a telet Európa déli és Afrika északi részein tölti.

SZÉKI LILE

Egy hazai gyűrűs széki lilét figyeltek meg 2024. augusztus kö-zepén Olaszországban, Ravennától északra, majd december végéig a Marano-lagúnában is többször szem elé került. Ez az első olyan, Magyarországon színes jelöléssel ellátott szé-ki lile, amelyet megfigyeltek Olaszországban. A madarat fióka

Fotó: Bacsi Mattia és Sági Tamás

korábban gyűrűzték, 2024. június közepén Fülöpszállás határában (Bács-Kiskun vármegye, *Sápi Tamás*).

Az itthon eddig meggyűrűzött közel 1000 széki lile közül korábban 7 madár került meg külföldre, valamennyi Olaszországban 1925 és 1997 között, de azokon csak fémgűrű volt. Ezek közül 4 példány kézre került, például lelőtték, a többit visszafogták, és a gyűrűszám leolvasását követően ismét engedték. Magyarországon eddig egy külföldi gyűrűs széki lile került meg, amelyet 2010. április végén gyűrűzték színes gyűrűvel Olaszországban, és 2021. május elején figyeltek meg Dunatétlen határában (Bács-Kiskun vármegye, *Bárdos Tibor*). A széki lile hosszú távú vonuló, a hazai fészkelők a telet Afrikában, a Száhel övezetben töltik.

SÁRSZALONKA

2024. szeptember elején egy hazai gyűrűs sárszalont lőttek le Oroszországban, a Kirov régióban. A madarat 2022. augusztus végén gyűrűzték a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Moson-Sopron vármegye, *Bátky Gellért*). Ez a harmadik hazai gyűrűs sárszalont, amely megkerült Oroszországban, és egyben a legtovább megkerült példány keleti irányban (2494 km).

Magyarországon eddig 5500 sárszalont gyűrűzték, legnagyobb részben az őszi vonulási időszakban, amelyek közül 173 került meg külföldre. Közülük 160 biztosan vadászat következtében került kézre, és mindössze 4 példányt fogtak vissza madárgyűrűzők, majd a gyűrűleolvasás után engedték ismét szabadon. A megkerülések közül 92 Franciaországban,

Fotó: Renaud Flamant

60 Olaszországban, 9 Spanyolországban, 3 Oroszországban, 2-2 Algériában és Marokkóban, valamint 1-1 Görögországban, Horvátországban, Lengyelországban, Nagy-Britanniában és Ukrajnában történt.

Az eurázsiai elterjedésű sárszalont kisszámú hazai állománya, valamint a Kárpát-medencén átvonuló észak- és északkelet-európai madarak a telet Európa nyugati és déli részén, valamint Észak-Afrika partvidékén töltik.

SZERECSENSIRÁLY

Egy olyan hazai gyűrűs szerecsensirályt figyeltek meg 2024. december 16-án Portugália déli részén (*Renaud Flamant*), amelyet 2003-ban, fióka korában gyűrűzték a Rétszilasi-tavakon (Fejér vármegye, *Szinai Péter*). Mivel a madáron csak acélgűrű volt, ezért nehéz volt leolvasni valamennyi karaktert, a megfigyelőnek fél órájába telt – egy nagy nagyítású teleszkóppal –, mire a teljes gyűrűszám összeállt. A madár a jelölésekor színes gyűrűt is kapott – amelyet sokkal könnyebb leolvasni –, de azt valamikor 2009 után elvesztette. Korábban, még

2005-ben és 2009-ben három alkalommal is azonosították Dél-Spanyolországban a még meglévő, piros, háromkarakteres gyűrűje alapján.

Mivel nagyon kevés – mindössze négy – megfigyelési adattal rendelkezünk, nem ismerjük a madár élettörténetének részleteit, nem tudni, hogy hol fészkel, visszajár-e a Kárpát-medencébe. Amit tudunk, hogy a Magyarországon eddig meggyűrűzött szerecsensirályok közül jelenleg ez a legidősebb megkerült példány (21 éves). Az EURING megkerült gyűrűs madarak életkorrekord-adatbázisában (longevity list) a legidősebb szerecsensirály – egy olasz gyűrűs példány – 24 éves volt.

Magyarországon eddig 6380 szerecsensirályt jelöltek, nagy részüket fióka korban és színes gyűrűvel. Közülük 2224 példány került meg külföldre összesen 26 461 esetben, a legtöbb színes gyűrűs megfigyelési adat. Ez a meggyűrűzött madarak

Fotó: Renaud Flamant

35%-a. Európa legtöbb országába eljutottak a hazai gyűrűzésű szerecsensirályok, de a megfigyelések többsége az atlanti partvidéken és a Földközi-tenger nyugati medencéjének európai partvidékén, valamint az Adriai-tenger partjainál történt.

A szerecsensirály Magyarországon kisszámú telepesszékű. Hazai állománya rövid távú vonuló, telelőterülete a mediterráneum és Európa atlanti partvidéke.

KANALASGÉM

Az elmúlt időszakban több, hazai gyűrűs kanalasgémről is érkezett megfigyelési adat Afrikából. Számos példányt figyeltek meg Tunéziában, a Gábeszi-öbölben, a hazai fészkelő kanalasgémek legjelentősebb telelőterületén. Ezekon kívül 1 példányt megfigyeltek Algériában (Arzew-öböl), valamint három igen izgalmas megfigyelési adat is érkezett.

Október 6-án a Nílus deltavidékén figyeltek meg egy hazai jelölésű és jeladóval ellátott kanalasgémet (*Mohamed Badran*). Ezt a madarat 2024. május 15-én jelölték a Tömörkény határában elterülő Csaj-tavon (Csongrád-Csanád vármegye, *Pigniczki Csaba*). A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság által irányított kutatási program a jeladós madár részletes útvonalát is rögzítette (www.knp.hu).

Decemberben egy másik, hazai gyűrűs kanalasgémet is megfigyeltek Egyiptomban, Asszuán közelében (*Mohamed Farouk*). Ugyanezt a példányt július közepén Északnyugat-Bulgáriában is észlelték (*Georgi Stoyanov*). Ezt a madarat 2024. április 15-én gyűrűzték Bugyi határában, az úrböpusztai halastavakon (Pest vármegye, *Pigniczki Csaba*). Legutóbb 75 éve, 1949-ben érkezett Egyiptomból értesítés magyar gyűrűs kanalasgémről. A 20. század első felében összesen 9, magyar

gyűrűs kanalasgém került meg Egyiptomban, legtöbb esetben a Nílus mentén.

2024. december elején Nyugat-Afrikában, Mauritániában is megfigyeltek egy hazai gyűrűs kanalasgémet. A madarat 2016. május 20-án gyűrűzték a Hortobágyi-halastavakon (Hajdú-Bihar vármegye, *Pigniczki Csaba*). Ezt a példányt 2018-ban

Fotó: Georgi Stoyanov

Fotó: Renaud Flamant

Franciaországban, a Szajna torkolatánál, majd 2021 tavaszán Spanyolországban, Kasztília-La Mancha tartományában, később, a 2021-es és 2022-es fészkelési időszakban ismét Franciaországban, a Camargue vidéken figyeltek meg. Ez a madár feltehetően fészkelőterületet és ezzel együtt telelőterületet is váltott.

BAKCSÓ

Oroszország Észak-kaukázusi szövetségi körzetében fémdektorral találtak meg egy magyar madárgyűrűt 2024. október közepén. Mivel csak a gyűrűt találták meg tetem nélkül, nem ismert a madár elhullásának ideje és a megkerülés körülményei. A gyűrű 2010. augusztus végén egy fiatal bakcsó csúdjére került a Fehér-tavi Ornitológiai Táborban (Csongrád-Csanád vármegye, *Bozóné Borbáth Erna*). Ez az ötödik hazai gyűrűs bakcsó, amely megkerült Oroszországban. A Magyarországon eddig meggyűrűzött több mint 12 ezer bakcsó közül 176 példány került meg külföldre, a legtöbb a Földközi-tenger part menti országaiban, valamint nyugat-afrikai telelőterületeken. A Kelet-Európában megkerült, hazai gyűrűs bakcsók száma ehhez képest elenyésző.

A bakcsó hosszú távú vonuló, a hazai állomány Afrika szavannás területeire vonul. A madarak, elsősorban a fiatal példányok, kisebb-nagyobb területeket kóborolnak be a vonulás előtti időszakban.

PARLAGI SAS

2024. november végén egy cseh gyűrűs, színes jelöléssel is ellátott parlagi sast figyeltek meg Szil határában (Győr-Moson-Sopron vármegye, *Győri Miklós*). A madarat fióka korában gyűrűzték, 2023. június végén Brno közelében. Ez a második cseh gyűrűs parlagi sas, amelyet megfigyeltek Magyarországon. Korábban itthon 64, külföldi gyűrűs parlagi sas került meg, amelyek közül a legtöbbet, 53 példányt Szlovákiában gyűrűzték. Ezekon kívül 3 madarat Ausztriában, 4-et Szerbiában és 1-1 példányt Bulgáriában, Csehországban és Romániában jelöltek.

A Magyarországon eddig meggyűrűzött 2710 parlagi sas közül 110 került meg külföldre, legnagyobb részük a szomszédos országokban. A Kárpát-medencén kívül 6 példány Csehországban, 13 Görögországban, 2 Hollandiában és 1-1 madár Észak-Macedóniában, Finnországban, Lengyelországban, Olaszországban és Törökországban került meg. Ezeket a par-

Fotó: Győri Miklós

lagi sasokat részben a színes gyűrűjük alapján figyelték meg több alkalommal is, más részük valamilyen okból kézre került.

A Kárpát-medence a parlagi sas elterjedésének a nyugati határa. A hazai fészkelő öreg madarak egész évben a költőhelyük környékén maradnak. A fiatal példányok kóborlásba kezdenek, egy részük a Balkánon, Kis-Ázsiában vagy Észak-Afrikában telel.

KARVALY

Egy elpusztult lengyel gyűrűs karvalyt találtak 2024. november közepén Kiskunhalason (Bács-Kiskun vármegye, *Somogyi István*), amelyet feltehetően autó ütött el. A madarat egy hónappal korábban gyűrűzték a Keleti-Beszékidekben (Kárpátaljai vajdaság). Ez a második lengyel gyűrűs karvaly, amely megkerült nálunk.

Magyarországon korábban 25, külföldi gyűrűs karvaly került meg, érdekes módon valamennyi kézre került (elhullott, vagy

sérülten találták meg), közülük 3 volt szerencsés, csak épületbe, gazdasági építménybe repült be, és így sikerült elkapni és elengedni. A nálunk megkerült karvalyok nagy részét, 15 példányt Finnországban gyűrűztek, a többit Észtországban (2 pld.), Lengyelországban, Németországban, Oroszországban (2 pld.) és Szlovákiában (3 pld.) jelölték. A Magyarországon eddig megjelölt 5082 karvaly közül 11 madár került meg külföldön, részben a szomszédos országokban. A Kárpát-medencén túl Albániában, Észtországban, Finnországban, Lengyelországban, Olaszországban és Ukrajnában kerültek meg hazai jelölésű példányok.

A karvaly szinte egész Európában elterjedt. A hazai állomány állandó. Telente az észak-európai madarak egy része a Kárpát-medencében telel.

CSILPCALPFÜZIKE

Cipruson figyeltek meg 2024. december 22-én egy magyar gyűrűs csilpcsalpfüzikét. A madarat megfogás nélkül, a mindössze 2 milliméter átmérőjű fémgűrűjéről készült fényképek alapján sikerült azonosítani. Ezt a példányt 2024. október 22-én gyűrűzték Sopron határában (Győr-Moson-Sopron vármegye, Marton István). Ez az első hazai gyűrűs csilpcsalpfüzi, amely Cipruson megkerült, és egyben gyűrűs csilpcsalpfüzi első megfigyelési esete a hazai adatbankban.

Magyarországon eddig 142 601 csilpcsalpfüzikét gyűrűztek, amelyek közül korábban 36 került meg külföldön, Európa számos országában. A Kárpát-medencén kívül Csehországban (3 pld.), Finnországban, Franciaországban (2 pld.), Görögországban (4 pld.), Lengyelországban (2 pld.), Litvániában, Mál-

Fotó: Anataia Christou

tán (2 pld.), Németországban (2 pld.), Olaszországban (2 pld.), valamint a kontinensen kívül Egyiptomban, Izraelben (6 pld.) és Törökországban kerültek meg hazai gyűrűs csilpcsalpfüzikék.

Itthon 54, külföldi gyűrűs csilpcsalpfüzi került eddig meg, amelyek nagy részét a szomszédos és más közép-európai országokban jelölték. Távolabbról bulgáriai, dániai, hollandiai, lengyel (3 pld.), máltai (3 pld.), brit (3 pld.), norvégiai és olaszországi (4 pld.) jelölésű példányok kerültek meg itthon.

A hazai fészkelő csilpcsalpfüzikék rövid távú vonulók, a telet a Földközi-tenger partvidékén töltik, de eljuthatnak Afrika Száhel területeire is.

BERKI TÜCSÖKMADÁR

Egy lengyel gyűrűs berki tücsökmadarat fogtak vissza 2024. augusztus végén Rád határában (Pest vármegye, Dénes János). A madarat 20 nappal korábban jelölték Lengyelországban, a

Fotó: Dénes János

Kujávia-pomerániai vajdaságban. Ez a harmadik külföldi gyűrűs berki tücsökmadár, amely megkerült Magyarországon. 2008-ban a Kolon-tavi Madárvártán (Bács-Kiskun vármegye) egy cseh, 2015-ben pedig a Dávod melletti Földvári-tónál (Bács-Kiskun vármegye) egy svéd gyűrűs példányt fogtak vissza itthon. A Magyarországon eddig meggyűrűzött 4440 berki tücsökmadár közül mindössze 1, az Ócsai Madárvártán (Pest vármegye) jelölt madár került meg külföldön, 1992-ben Bulgáriában. A berki tücsökmadár hosszú távú vonuló, a telet Afrikában tölti.

ERDEI SZÜRKEBEGY

Egy cseh gyűrűs erdei szürkebegyet fogtak vissza 2024. október 22-én Patakon (Nógrád vármegye, Karcza Zsolt). A madarat 10 nappal korábban gyűrűzték a Jesenik-hegységben. Ez az első, Csehországban jelölt erdei szürkebegy, amely megkerült Magyarországon.

Itthon korábban 20, külföldi gyűrűs példány került meg, amelyek többségét a szomszédos országokban jelölték. Ezen kívül Belorussziában, Finnországban, Lengyelországban (2 pld.) és Oroszországban gyűrűzött erdei szürkebegyek kerültek meg nálunk. Magyarországon eddig 51 099 példányt jelöltek, szinte valamennyit a tavaszi és az őszi vonulási időszakban. Közülük 10 madár került meg külföldön, 3 példány Finnországban, 1-1 madár Lengyelországban és Olaszországban, valamint 5 példány Szlovákiában.

Az erdei szürkebegy rövid távú vonuló, a telet a mediterráneumban töltik, de enyhe teleken áttelelő példányai is előfordulhatnak. Magyarországon kisszámú fészkelő, de a vonulási időszakokban tömegesen vonul át a Kárpát-medencén.

Fotó: Karcza Zsolt

ÉRDEKES MADÁRFÉSZKELÉSEK

szerkeszti: Haraszthy László

FÜLESKUVIK KÖLTÉSE VÉRCSELÁDÁBAN

Tószeg határában a 2010-es évek végén kezdtem D odúkat telepíteni, majd a területen látott és próbálkozó madarakra alapozva 2021-ben a volt tószegi szeméttelép környékén és a tószegi gyepen (a Jászkarajenői gyepék Natura 2000 terület része) a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságától kapott 10 vércseládával egy kisebb vércsetelepet létesítettünk. Ezzel párhuzamosan újabb és újabb kibővített D odúkat helyeztünk ki a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Helyi Csoport tagjaival, hogy a szalakóták mellett a füleskuvikokat is „átcsalogassuk” a megyehatáron. A vércseládákban az első két évben „csak” vörös vércsék költöttek, majd 2023-ban már volt két kékvércse-költésünk is 6 kirepült fiókéval. Mindeközben a fasorokban, facsoportokban kihelyezett D odúkat egy kivétellel – azt vörös vércsék (!) foglalták el és használják azóta is minden évben – mind szalakóták foglalták.

Füleskuvikfronton – az újabb D odúk és vércseládák kihelyezése után – az áttörés 2024-ben következett be, rögtön két költéssel, amelyből az egyik az újonnan kihelyezett vércseládában volt, a másik egy újonnan kihelyezett D odúban. A vércseládában kotló füleskuvikot először a költések ellenőrzésekor észleltük, majd 4 fehér tojást és még később visszatérve már 4 pelyhes füleskuvik-fiókat találtunk Csesznik Bence tagtársammal. A vércseládától körülbelül 20 méterre, ugyanabban a facsoportban, annak belső, sűrűbb részében elhelyezett D odúban pedig 3 füleskuvik-fióka nevelkedett. A vércseládában felnövekvő 4 füleskuvik-fiókat, továbbá 1 öreg hímét és 16 kékvércse-fiókat, 9 vörösvércse-fiókat és 7 szalakótafiókat Sári Gergő, a Duna-Ipoly Nemzeti Park természetvédelmi őre 2024. július 5-én gyűrűzte meg. Reméljük, jövőre visszatérnek a füleskuvikok, mi készülünk még egy-két alkalmas helyre való odú kihelyezésével.

Pálinkás Csaba

GYÖNGYBAGOLY KÖLTÉSE HÍDPILLÉR BEN

Egy csatorna fölött átívelő baranyai vasúti híd egyik betonpillerének üregében 2022 nyarán kevés gyöngybagolyköpetet találtam. Akkor azt feltételeztem, hogy csak alkalmilag, pihe-nésre használják a baglyok az üreget. Egy évvel később teljesen elhagyottnak tűnt a hely, friss köpetek nem jeleztek a

baglyok jelenlétét. 2024 májusában viszont a híd körül kaszáló vízügyi munkások vezetője értesített arról, hogy bagolyfiókák vannak az üregben. Június első napján felkerestem a helyet, ahol 6 gyöngybagolyfiókat találtam, melyeket meggyűrűztem.

A hely érdekessége, hogy az üreg alig 1,5 méteres magasságban van a talajszinttől, a vasúti pályatest alatt. Nagy áradáskor, mint amilyenre 2010-ben volt példa, az üreget is elönti a víz, tehát ilyen esetekben a költés biztosan megghiúsul. Úgy tűnik viszont, hogy a baglyok biztonságosnak érzik a helyet. A pillérben egyébként három, körülbelül 60 centiméter mély üreg van, de csak a középsőt használják költésre a baglyok, a másik kettőben még köpetet sem találtam.

Bank László

KÉSŐI KENDERIKEKÖLTÉS

Markazon élő szüleimnek segitettem a szüreti munkálatokban, amikor is édesanyámat egy szőlőtöke belsejéből kirepülő madár lepte meg szeptember 1-jén. Legnagyobb meglepetésünkre egy 4 tojást tartalmazó fészket találtunk ebben a tőkében. Legközelebb szeptember 7-én tudtam megnézni a fészket, ekkor már 3 csupasz fióka volt benne. Másnap a felnőtt madarat is sikerült megfigyelnem és lefotóznom, ekkor vált

bizonyossá, hogy kenderikéről van szó. Szüleim beszámolója alapján szeptember 18-án már 2 jól fejlett, kitollasodott fióka volt a fészkekben. Szeptember 20-ára a fészkek kiürült.

Hegedűs János

KORAI KÖLTÉSEK KARANCSLAPUJTÓN 2024 TAVASZÁN

A tavalyi tavasz szokatlanul melegnek indult. Olyannyira, hogy március végétől április közepéig nyári idő köszöntött be 24-26 °C-kal, sőt az ország egyes részein 30 °C-ot is mértek. Így a természet is két-három héttel előbbre járt a tavaszi megújulásban (vegetáció). Úgy látszik, ez kihatott a madarak költésbiológiájára is, egyes párok meglepően korai költéseket produkáltak.

Március 9.
Őszapó – fészket bélelő pár, március 19-én 3 tojás. Április 25-én a kirepült fiókáikat szorgalmasan etették a szülők a fészektől mintegy 60 méterre levő kőkényes foltban.

Március 15.
Fekete rigó – 4 tojásos kottló tojó. Április 3-án 2 tollas fióka és 2 záptojás volt a fészkekben.

Április 11.
Citromsármány – 4 tojásos kottló madár. Április 21-én történt ellenőrzéskor a fészket a helyéről kihúzva találtam.

Április 15.
Szarka – 3 tojás. Április 28-án a teljes fészkealj tojásszámát szerettem volna ellenőrizni, meglepetésemre azonban a fészkekben már 3 tokos fiókat találtam. Előző évben ez a pár ugyanitt 5 méterre fészkel, 2023. május 22-én 7 tokos fióka volt benne.

Április 15.
Rövidkarmú fakusz – fiókáikat gyakran etető szülők. A fiókák már nagyok lehettek, mert a szülők csak benyújtották az eleséget egy gyertyán kettéhasadt törzsén keletkezett repedésben, és már távoztak is.

Április 22.
Széncinege – 11 tollasodó fióka (idős erdeifenyves dombtetőn, törzsre kihelyezett, B típusú PVC-odúban 1,5 méter magasan, Csata völgye)

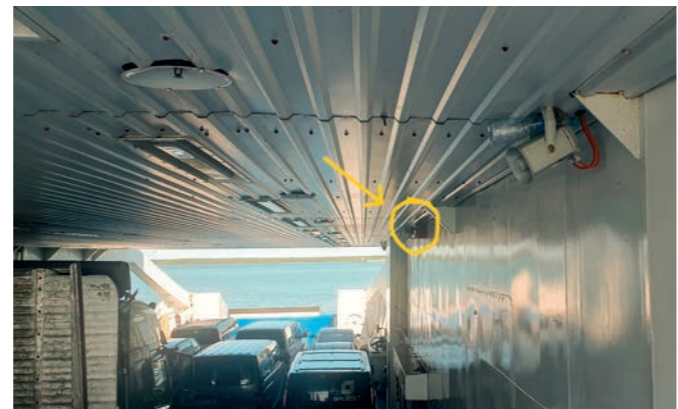
Május 1.
Barátposzáta – 3 tokos fióka (akácsarjas hegy lábánál, földút mellett, vadkomló-lágyszárú indás-bokros növénytársulás szegélyében)

Május 10.
Ökörszem – közvetlen kirepülés előtt álló, kifejlett fiókák (zöld mohával borított törzsű, öreg fűzfa gyökértányérjában, 0,6 méter magasan)

Rozgonyi Sándor

MOLNÁRFECSKE FÉSZKELÉSE TENGERI KOMPON

2023. július 10-én, egy észtországi nyaralás alkalmával, a Róhuküla kikötő és Vormsi szigete között ingázó komp fedélzetén ülve lettem figyelmes a minket kísérő molnárfecskékre. Ezen felbuzdulva indultam el az alsó fedélzet irányába, és már

a lépcsőről megláttam a fecskéfészkeket. Volt, amit félbehagytak, vagy ami leszakadt, de a maradék 5-6 fészekbe szorgalmasan hordták a táplálékot a madarak. A két kikötő közötti távolság körülbelül 10 kilométer, amelyet 45 perc alatt tesz meg a komp, egyes napokon akár tízszer is, de van nap, amikor csak napi négyszer.

Héja Tamás

8 VÖRÖSVÉRCSE-FIÓKA EGY FÉSZKEALJBAN

2024. június 1-jén Csátalja külterületén az egyik – Gébics Természetvédelmi Egyesület által legyártott és kihelyezett – költőládaiban 8 vörösvércse-tojást találtunk. A láda körül egy szülőpár mozgott, ezért, továbbá a tojások egységes mintázata

miatt az összetojás kizárható volt. Június közepén ismét ellenőriztük a ládát, akkor 8 pelyhes vörösvércse-fióka volt benne, július 7-én gyűrűztük meg őket (színes gyűrűt is kaptak). A fiókák jó kondícióban voltak, és volt mellettük még el nem fogyasztott táplálék – mezei pocok – is a ládában.

Mórocz Attila

PARTIFECSKE FÉSZKELÉSE FORGALMAS LAKOTT TERÜLETEN

Egy több mint másfél éve elhanyagolt, városi építési területen nemcsak pipacs virágzik, hanem egy félig elhordott földhalom oldalába a partifecskék is beköltöztek. A földhalom délkeleti és délnyugati függőleges oldalán 50-nél több költőtüreg készült. A telket keletről a síófoki, korábbi Hotel Ezüstpart, északról a Balaton-parti sétány, nyugatról a Balatonhoz vezető gyalogos- és kerékpáros-lejáró, délről egy, a helyi autóbusszjáratok által is használt, forgalmas közút határolja. Az építési munkák az idén sem folytatódtak, és a sikeres költést nem zavarta a közeli nyüzsgés sem. Ha az emberi tevékenység megszűnik egy területen, az életvilág gyorsan érvényesíti jogosultságát.

Bereczki Dániel és Magyar Tünde

PARTIFECSKE FÉSZKELÉSE KŐFALBAN

2024. augusztus 12-én láttunk Verőcén partifecskéket egy Duna-parti kő támfal előtt. Kis lyukak vannak a kövek közötti kötőanyagban (cement?), valószínűleg mesterségesek, dréncsöveknek csinálhatták őket, de csak egyben van cső. Az egyik lyukba beropült egy partifecske, és hosszan bent is tartózkodott, majd kiült a bejáratba, és a csőjét kítátotta, amikor jött egy másik, és odaült mellé, talán etette is. Már több éve is láttuk itt a partifecskéket egy kis lyukba járni. Nagy valószínűséggel itt költöttek.

Schmidt András és Schmidtne Kővári Ilona

PUSZTAI ÖLYV ELSŐ SIKERES KÖLTÉSE NAGYFESZÜLTSGŰ OSZLOPON

Hazánkban a pusztai ölyv első költését 1992-ben bizonyították. Országos állományát 2020-ban 10-15 párba becsültük. Fészket elsősorban fára építi, de 2019-ben Pest vármegye déli részén nagyfeszültségű oszlopra építették a fészkeket, ez azonban akkor a kottlái

időszakban meghiúsult. 2024-ben ugyanott ismét fészket raktak, és sikeresen költöttek.

Bagyura János

Szerkesztői megjegyzés: A pusztai ölyv Törökországban és az attól keletre elterülő térségben rendszeresen épít fészket távvezetékoszlopokra.

SZÉNCINEGE FÉSZKELÉSE SZOBORBAN

2023 májusában egy ismerős gyermeke fedezte fel a cinkeodút ebben a faszoborban. A szobor a XVIII. kerületi Bókay-kert egyik igen frekvenciált helyén, egy „útkeresztződésben”, já-

szótér mellett található. Az odú másik érdekessége, hogy tulajdonképpen talajszinten van, bár a szűk bejárat miatt talán kisebb a fészekrablás veszélye. A fiókák sorsáról és következő évi fészkelésről nincs tudomásom.

Horta Judit

TAKARÁS NÉLKÜLI CITROMSÁRMÁNYFÉSZEK

2024. április 11-én Karancslapujtón, a Feketőn madarászta. A domb lábánál, sűrű, idős kőkényes szegély sáv mögötti tisztásfoltban, avarral vékonyan borított talajról egy madár repült fel előttem. A felrepülés helyére ösztönösen ránézve, meglepetésemre, citromsármány fészket fedeztem fel 5 tojással. A fészek takarás nélküli helyre, egy csenevész, kiszáradt, zuzmós kőkény tövébe, talajra épült, ritkás, sarjadó erdei szamóca közé. Ilyen könnyen észrevehető helyre épült citromsármányfészket eddig még nem találtam. A fészek közelébe (köréje) kőkényrözeágakat raktam a szörmés ragadozók, dűvadak elterelésére. Április 14-én ottjártamkor a sármánytojó szorgalmasan kottlott. Április 21-én viszont már üresen találtam a fészket. Pedig jó lett volna a fiókák kikelésének időpontját is megtudni, mivel ez igen korai fészkelésnek számít.

Rozgonyi Sándor

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

szerkeszti: Hadarics Tibor

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani a 2024. október 1-től december 31-ig terjedő időszak legérdekesebb hazai faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért az előfordulások pontos időpontjait nem közöljük.

OKTÓBER

A hónap elején a geszti Begécsi-víztárolónál egy fiatal lilebíbicet (Kaczkó Á., Tóth I.), a szatymazi Szék aljban pedig egy vörös ásóludat láttak (Ampovics Zs.). Az október legelején egy Szatymaz határában lévő tanyán felbukkant vándorfűzike **1** még további 10 napig tartózkodott ott (Ampovics Zs., Murzsa A. és mások). A már szeptember második hete óta a Balatonon többször szem elé került fiatal ékfarkú halfarkas október első két hetében még Szántód környékén tartózkodott **2 3 4**, ahol sokan meg tudták figyelni (Szelőczei I. és mások). Október első hétvégéjén a budapesti Naplás-tónál egy vándorfűziket fogtak és gyűrűztek **5** (Schrodt O. és társai), a fertőújlaki Nyéki-lapason egy indiai lúd (Pellinger A. és társai), a tömörkényi Csaj-tavon pedig egy vörös ásólud került szem elé (Szelőczei I.). Szintén október első hétvégéjén figyelték meg először Kiskőrös közelében (Meleg-halom-dűlő) azt a hím kucsmás poszátát **6 7 8**, amely aztán még 20 napig ugyanott tartózkodott és énekelt is (Nyúl M. és mások) – ennek a mediterrán poszátafajnak ez csak az ötödik előfordulása volt Magyarországon. A hónap második hetében a balástyai Ósze-széken egy vörös ásóludat (Tokody B. és társai), a kardoskúti Fehér-tavon pedig egy fiatal lilebíbicet láttak (Vasas A.). Ekkor bukkant fel Szigetszentmiklós határában, a Ráckevei-Duna árterében az a vándorfűzike **9**, amelyet aztán még egy hétig többen is megfigyeltek ott (Pethő J., Zsoldos Cs. és mások), de egy vándorfűziket gyűrűztek is a Bükk-fennsík **10** (Fitala Cs., Krisztián L.-né). A hónap közepén ismét szem elé került a fertőújlaki Nyéki-lapason az ott

Fotó: Ampovics Zsolt

Fotó: Magyar Péter

Fotó: Magyar Péter

Fotó: Babos Rita

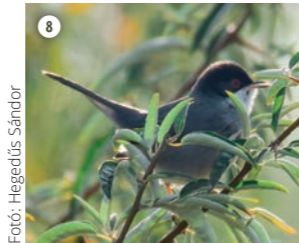
Fotó: Magyar Péter

Fotó: Magyar Péter

Fotó: Pálfy Márk

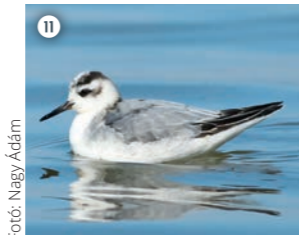
Fotó: Hegedűs Sándor

Fotó: Fitala Csaba

Fotó: Magyar Péter

Fotó: Nagy Ádám

korábban már látott indiai lúd (Pellinger A.), Ócsa határában (Selyem-réti tanösvény) pedig egy vándorfűziket láttak (Varga L. és társai). Október harmadik hétvégéjén egy fiatal ékfarkú halfarkast észleltek a Balatonon, Fonyód-Bélatelepnél (Gál Sz. és társai); a negyedik héten Fonyódnál egy laposcsőrű víztaposót **11** (Nagy Á.), a Berettyóújfalú melletti Andaházán egy fiatal lilebíbicet (Radnai M. J. és társai), a debreceni hulladéklerakónál egy dolmányos sirályt (Tar I.), Kiskőrös határában (Nyulas) egy vándorfűziket láttak **12** (Nyúl M.), a Naszály melletti Ferencmajori-halastavaknál (Bátky K. és társai) és Vácon **13** (Dénes J., Cserép Gy.) pedig egy-egy vándorfűziket fogtak és gyűrűztek. Október utolsó napjaiban Apajon, az úgynevezett 30. csatorna mellett egy királyfűziket figyeltek meg **14 15** (Hegedűs D. és mások).

Fotó: Nyúl Mihály

Fotó: Dénes János

Fotó: Takács Ádám

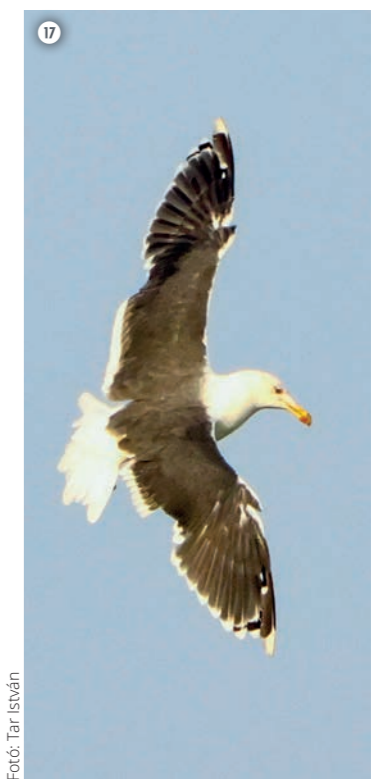
Fotó: Magyar Péter

NOVEMBER

A hónap legelső napján egy Magyarországon új madárfajt, egy fiatal tojó tamariskuszposzátát fogtak és gyűrűztek a szegedi Fehér-tónál **16** (Kiss O., Tokody B. és mások). November első napjaiban a balatonfenyvesi Csalogány strandon (Nagy Á.) és Fonyódon (Czeglédi Á.) egy-egy ékfarkú halfarkast, a debreceni hulladéklerakónál egy öreg dolmányos sirályt **17** (Tar I.), a Velencei-tavon (Agárd) pedig egy fiatal csüllöt láttak (Hegedűs D.). Az első héten a Csongrád városhoz tartozó bokrosi Sós-tónál egy vörös ásólud (Mészáros Cs. és társai); a második héten Apajon (Csikóháti) ismét egy királyfűzike (Hegedűs D.), a Fertőn, a fertőrákosi üdülőtelepen (Mogyorósi S.), valamint a Szabolcsveresmart melletti Rétközi-tavon (Gilányi G.) pedig egy-egy fiatal csüllöt került szem elé. November közepén a kardoskúti Barackos-dűlőben egy rezneket (Vasas A., Kaczkó Á. és mások) és egy fiatal csüllöt (Mészáros Cs. és társai), a fonyódi kikötőben pedig szintén egy fiatal csüllöt láttak (Gyuricza-Méder D., Gyuricza A.). Szintén a hó közepén figyelték meg először a szegedi Fehér-tavon azt a fiatal csüllöt (Tokody B., Ampovics Zs.), amely aztán még egy hónapig a Szegedi-fertőn tartózkodott **18** (Mészáros Cs. és mások). November harmadik hetében Abádszalóknál a Tisza-tavon is szem elé került egy fiatal csüllöt (Bodzás J.), Tiszafüred határában (Villongó) pedig egy vetési ludat láttak (Tar J.). A hónap negyedik hetében a Tisza-tavon már két csüllöt figyeltek meg (Emri T. és társai), a Rátót melletti bányatavakon egy vörös ásóludat **19** (Takács Á.), a naszályi Ferencmajori-halastavakon és a tatai Öreg-tavon pedig egy átszíneződő halászsirályt **20** észleltek (Szabó M. és mások).

Fotó: Tokody Béla

Fotó: Tar István

Fotó: Simon Orsolya

Fotó: Takács Árpád

Fotó: Szabó Máté

A hónap első hetében egy vörös ásóludat láttak a Táplán-szentkereszt melletti Gyöngyöshermáni-kavicsbányatavakon (Borbás K.), a november végén Tatán feltűnt átszíneződő halászsirályt pedig Balatonfűzfőn látták újra (Székely B.). December első hétvégéjétől kezdve egy másik, öreg halászsirály (22) hetekig tartózkodott a Balatonon, hol Balatonbogláron (Sirok D., Rajna T. és mások), hol Fonyódon látták (Gál Sz., Bognár E. és mások). A második héten egy jeges bűvár került szem elé a balatonvilágosi kikötőben (23) (Mohácsi G.). December harmadik hetében Apajon (Magyar P.) és a Velencei-tavon (Németh I.; Bíró A.) is szem elé került

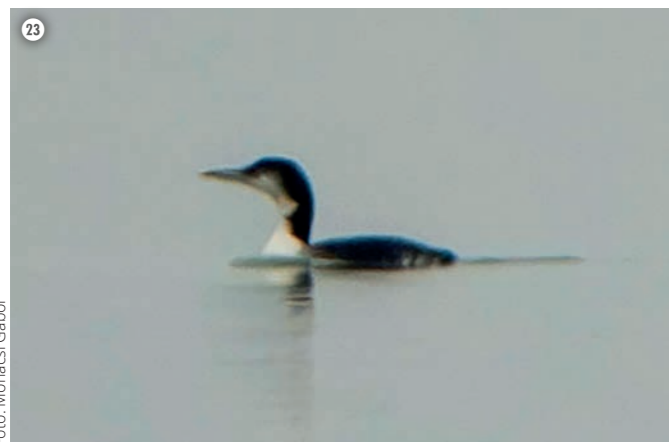
egy-egy indiai lúd. A hónap utolsó hetében a debreceni hulladéklerakónál egy szibériai vihasirályt (ssp. *heinei*) (24) (Tar I.), az adonyi Líviai-halastavakon egy indiai ludat (Králl L., Králl L.-né), Nagyecenk mellett, az M85-ös autótú lehajtójánál egy vörös ásóludat (Pellinger A.), Dunakeszin pedig egy kerceréce és kis bukó hibridet láttak (Tóth M.). December utolsó hétvégéjén a várpalotai szeméttelen egy szubadult szibériai vihasirályt (ssp. *heinei*) fogtak és gyűrűztek (25) (Forintos V. és társai), Balatonöszödnél a Balatonon pedig egy halcsontfarkú récét figyeltek meg (26) (Gál Sz. és társai; Mogyorósi S., Balaskó Zs.).

Fotó: Székely Balázs

Fotó: Sirok Dávid

Fotó: Mohácsi Gábor

Fotó: Tar István

Fotó: Forintos Viktor

Fotó: Balaskó Zsolt

Köszönet illeti a madarak megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem kerítették erre sort – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Gál Szabolcs, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

Megjelent a MAGYARORSZÁG HARKÁLYAI hiánypótló könyv!

2024 novemberében jelent meg az MME kiadásában a Magyarország harkályai című könyv.

A kerekén 500 oldalas kötet mind a kilenc hazai harkályfajt részletesen bemutatja. A kötetben számos további érdekes fejezet is megtalálható a harkályok őslénytanától az egyes fajokat leíró kutatók bemutatásáig terjedően.

A kötet sok fényképpel és ábrákkal segíti az egyes témák könnyebb megértését. A 24 szerző többsége az MME Harkályvédelmi Szakosztályának szakértői közül került ki.

MAGYARORSZÁG
HARKÁLYAI

Szerkesztette: Gorman Gerard és Haraszthy László

A kötet kizárólag az MME Boltban vásárolható meg 11 000 Ft-os áron.

AZOKNAK,
AKIBEN
ÉL A

SWAROVSKI
OPTIK

FELFEDEZŐ
SZELLEM

NL PURE 52

SEE THE UNSEEN